
GRADIVO ARTICLES

Edit Kerecsényi

Iz zgodovine lončarstva
lendavskega območja
(18.-19. stoletje)

From the history of pottery
in the Lendava region
(18th and 19th centuries)

Pavla Štrukelj

Slovenski zbiralci in
raziskovalci neevropskih kultur
v 19. stoletju

Slovene collectors and researchers
of non-European cultures
in the 19th century

Andrej Dular

Vasna knjiga Sodevci
- vir za etnološko proučevanje
vaške skupnosti

The book of the village Sodevci -
a source for the ethnological study
of a village community

IZ ZGODOVINE LONČARSTVA LENDAVSKEGA OBMOČJA /18. - 19. STOLETJE/

130

Edit Kerecsényi

IZVLEČEK

Avtorica orisuje podobo lončarstva madžarske etnične skupnosti iz pokrajine Hetes v lendavski občini ter v sosednjih slovenskih vaseh Kobilje in Filovci v 18. in 19. stoletju. Razčlenjuje popise imen in poklicev ter ugotavlja številčnost lončarjev, "lončarske vasi"; analizira pravni status posameznih mojstrov; ugotavlja vrste lončenine; piše o cehovski organizaciji lončarjev in navaja nekatere vzroke za propadanje te obrti.

ABSTRACT

In her article *From the history of pottery in the Lendava region (18th and 19th centuries)*, the author outlines the features of pottery among the Hungarian ethnic communities from the Hetes region in Lendava and the neighbouring Slovene villages of Kobilje and Filovci in the 18th and 19th centuries. She analyses a census of names and occupations and thus determines the number of potters, "pottery-producing villages", as well the legal status of individual masters. She also determines the type of pottery produced and describes the guild organization of potters, citing some causes for the later decline of this craft.

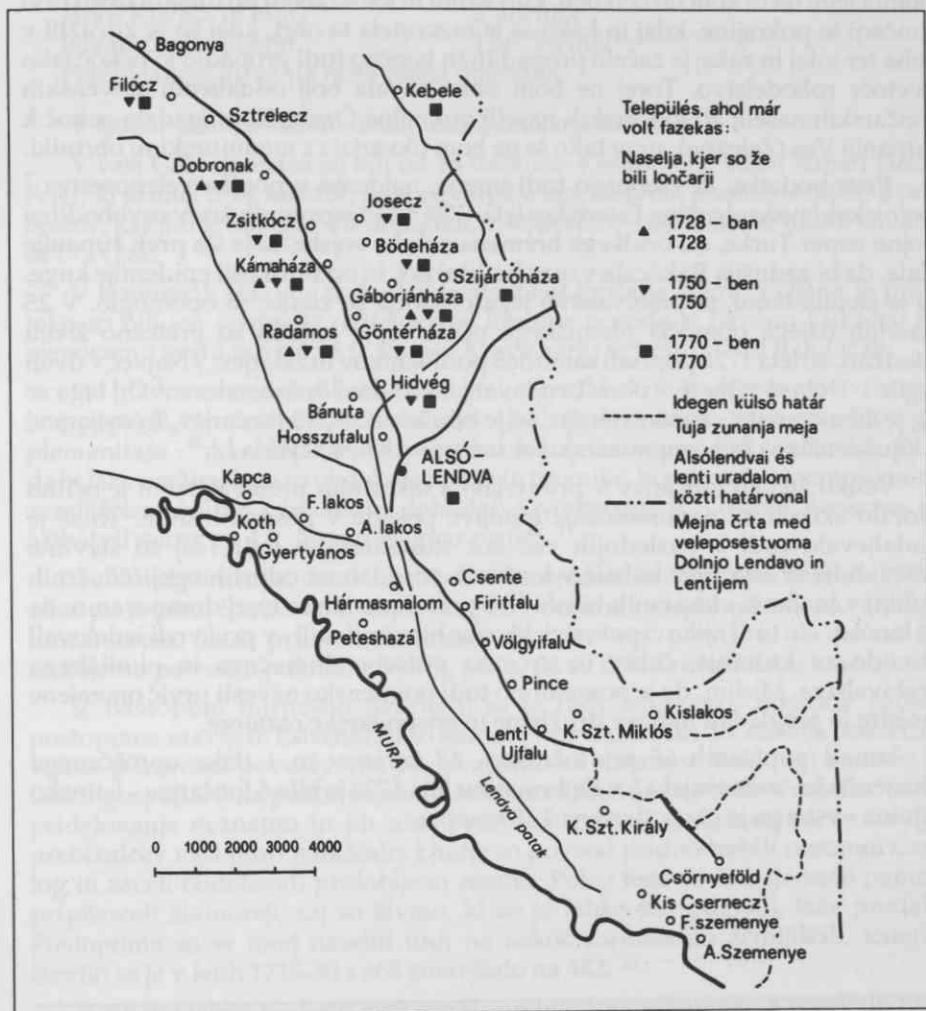
Mojo pozornost za zgodovino lončarstva tega območja so zbudile dragocene zbirke keramike lendavskega in murskosoboškega muzeja, številne, pogosto arhaične lončene posode starih kmečkih hiš iz okolice Lendave, ki jih najdemo še danes, črni vrči za galico, ki se vrstijo v vinskih kletih, in ne nazadnje spomini ljudi in podatki iz književnosti.

Bálint Bellosics piše o dolnjelendavskem sejmu leta 1891 takole ²: "S Kobilja so vsi lončarji... kajti vsi prebivalci velike vasi se ukvarjajo s to geološko obrtjo. Poleti vozijo na velikih lojtrskih vozovih prek v Somogy, v zameno pa pripeljejo to, česar sami nimajo: žito. Dobro ceno ima tam: toliko žita, kolikor gre v lonce. Ko pride od njih kakšen berač, ima polne bisage drobnih pokrovk za lonce." O koncu sejma pa pravi takole: "Ženske povežejo nakupljene lonce in si jih porazdelijo spredaj - zadaj na ramenih, v tem in onem nosijo darilo s sejma: lectove viteze, medenjake..."

¹ O tej temi bo izšla moja obsežnejša študija v ... zvezku zbirke Zalai Gyűjtemény (Zalska zbirka) v Zalae gerszegu, ki jo trenutno še urejajo.

² B. Bellosics, 1951. Etnološka zbirka podatkov Etnografskega muzeja 122/G

Šele čez 60 let se je spet pojavila podrobna analitična objava podatkov o lončarstvu na območju Lendave in Goričkega izpod peresa Vilka Novaka³, vendar pa z obžalovanjem ugotavlja, da o preteklosti obrti, ki ohranja arhaične značilnosti, ne ve skoraj ničesar.⁴

Lendavska posest Esterházyjev. Del zemljevida veleposestva iz leta 1909. Označili smo naselja, v katerih so v letih 1728, 1750 in 1770 živeli lončarji.

³ V. Novak, 1951.

⁴ Več dragocenih študij s podatki se ukvarja z lončarstvom predela, ki se razprostira na jugovzhodnem delu nekdanje in današnje županije Vas v sosesčini lendavskega območja, katerega izdelki kažejo sorodnost s proizvodi lendavske pokrajine.

Vendar tudi avtorji teh del ugotavljajo, da o daljni preteklosti nekoč številnih lončarskih središč, ki jih opisujejo, vedo prav malo.

K. KÖS, 1944, str. 118-131 in 185-218.

D. CZUGH, 1959. Faluzó és vásározó (Krošnjari in sejmarji), str. 136-147.

D. CZUGH, 1959. Fazekasedényektől (O lončeni posodi...), str. 12-29.

S svojim sestavkom bi rada vsaj deloma zapolnila to vrzel. Moj namen je na podlagi arhivskih in drugih virov iz 18. in 19. st. raziskati ljudsko lončarstvo v širše pojmovani pokrajini Hetés, to je na območju Lendave⁵ in v tako pogosto omenjanih Filovcih in na Kobilju, ki sta bila vedno tesno povezana s tem območjem; da bi končno izvedeli, kdo so bili in kje so živeli po turških časih prvi lončarji te pokrajine, kdaj in kako se je razcvetela ta obrt, kdaj so se združili v cehe ter kdaj in zakaj je začelo propadati in končno tudi propadlo to nekoč tako cvetoče rokodelstvo. Torej ne bom obravnavala bolj oddaljenih slovenskih lončarskih naselij ali lončarskih naselij pokrajine Örség, ki je spadala nekoč k županiji Vas (Železna), prav tako se ne bom ukvarjala z medmurskimi obrtniki.

Prve podatke, ki vsebujejo tudi imena, najdemo v popisu veleposestva⁷ dolnjelendavske družine Esterházy leta 1728⁸. Od ogromnih žrtev osvobodilne vojne zoper Turke, od bridkega bremena oskrbe vojske, ki je šla prek županije Zala, da bi zadušila Rákóczijev osvobodilni boj, in od bridkosti epidemije kuge, ki je sledila temu, si prebivalstvo tega območja še zdaleč ni opomoglo. V 25 naseljih ožjega območja plemiškega posestva, v katerih so pretežno živeli Madžari, so leta 1728 popisali samo 565 podložnikov in želarjev. /Največ v dveh trgih: v Dobrovniku in v obeh Lendavah: 83-83 davkoplačevalcev./ Od tega se jih je 40 ukvarjalo s kakšno obrtjo: 14 je bilo kovačev, 13 lončarjev, 8 čevljarjev, 2 ključavničarja in po en mizar, kolar oziroma tkalec /tabela I/.⁹

Veliko število lončarjev v primerjavi s takratnim prebivalstvom je očitno moralo skrbeti za nadomeščanje lomljive posode v gospodinjstvih. To se je nadaljevalo tudi v naslednjih več kot stopetdesetih letih, saj so številne gospodinjje še leta 1900 kuhale v lončenih posodah na odprtih ognjiščih črnih kuhinj v majhnih cimpranih hišah.¹⁰ Upravičeno lahko torej domnevamo, da so lončarji - in tudi njihovi potomci, ki so se hitro množili - v prvi vrsti izdelovali posodo za kuhanje, čebre in vrče za potrebe domačega in okoliškega prebivalstva. Mislim, da je pomembno tudi poimensko navesti prvič omenjene mojstre in pregledati njihove družbene in gospodarske razmere.

Izmed popisanih 65 podložnikov, 18 želarjev in 1 tlake oproščenega plemenitaša, "nemešnjaka", v Dobrovniku leta 1728 je bilo 6 lončarjev - latinsko *figulus* - vsak pa je gospodaril na 1/8 kmetije.

⁵ I. Szentmihályi, 1977. Tudi avtor opozarja na poseben pomen lončarstva v pokrajini Hetés.

⁶ V svojem delu uporabljam krajevna imena (Filóc, Kebele) na podlagi arhivskih podatkov oz. popisa prebivalstva leta 1900. Ustrezna slovenska krajevna imena navajam na koncu svojega dela.

⁷ Cs. Csapody, 1933. Ustanovitelj veleposestva knez Pál Esterházy je bil eden izmed značilnih aristokratskih predstavnikov svoje dobe, ki so si pridobivali velika posestva.

⁸ Arhiv županije Zala Zalaegerszeg, v nadaljevanju: AŽZ. IV. 9/a Consr. Univ. Ö 22/e in Ö 22/g. V popi sih iz 18.st.najdemo krstna imena v latin skih prevodih.

⁹ Popisano je bilo tudi 6 vodnih mlinarjev, s katerimi pa se nisem ukvarjala ne tu ne v nadaljevanju.

¹⁰ I. zvezek ljudskega štetja iz leta 1900. V dolnjelendavski občini so tedaj popisali 6457 pretežno lesenih in 1519 zidanih hiš. 160-163 str.

B. Bellosics, 1897, str. 88- 103.

Dohodki, ki so jih dosegli na leto:

István Gerencsér	2 forinta
Žena in sin Istvána Kovácsa	2 forinta
Péter Karos in sin	1 forint
János Kovács in brat	2 forinta
István Csuka in brat	1,50 forinta
Péter Darvas in sin pa nista imela dohodka.	

V tistem času pa so tam delali tudi 2 čevljarja in 4 kovači.

V vasi Gáborjánháza so bili od 16 tlačanov 4 rokodelci. Vaški župan János Fejér, ki je imel četrť kmetije, se je ukvarjal z lončarstvom s sodelovanjem dveh bratov, kar jim je navrglo 4 ft dohodka. V tej majhni vasi so delali tudi 2 kovača in 1 čevljar.

133

V Kamovcih sta od 6 tlačanov delala 2 kot lončarja, 2 kot čevljarja in prav tako so bili vsi četrtnjaki. Izdelovanje lončene posode je Istvánu Lukácsu in njegovemu bratu navrglo 6 ft, Jánosu Korcsmárju in bratu pa 10 ft dobička.

Od glavne ceste nekoliko odmaknjeni, v gozdu skriti Radmožanci so tistega leta popisali 11 nevoljnikov, 19 želarjev (kočarjev) in enega tlake oproščenega plemenitaša - "nemešnjaka". Štirje izmed želarjev so opravljali lončarsko obrt, da bi laže preživeli, pa so obdelovali polja in travnike, ki so spadali k zapuščenim zemljiščem. Njihova imena in dohodki: György Antal, György Szekeres in Mihály Traiber po 4 ft, István Magyar pa 8 ft.¹¹

Tu bi rada omenila, da so bili rokodelci navedeni že ob popisu vasi leta 1703; eden se je pisal Szekeres, dva pa Magyar. Verjetno so se tudi oni ukvarjali z lončarstvom. Tudi priimek Gerencsér (Lončar -op. prev.), ki ga takrat že srečujemo po vaseh pokrajine Hetés, priča, da so delali nekoč tukaj lončarji.¹²

Z nastopom mirnejših desetletij se je tudi lendavsko območje začelo postopoma razvijati. Esterházyji so namreč v prvi polovici 18. stoletja posvečali veliko pozornost povečevanju proizvodnih sil tlačanov. Velik del kmetov je lahko gospodaril na polkmetijah ali četrťkmetijah, in ker je bilo tedaj alodialno pridelovanje neznatno in jih niso preobremenjevali s služnostmi, je število prebivalcev vasi hitro naraščalo. Ljudje so povsod pridno trebili ogromni Črni log in začeli obdelovati pridobljeno zemljo. Poleg tega so čedalje večji pomen pripisovali živinoreji, saj so živino, ki so jo lahko kar odgnali, laže prodali. Postopoma so se torej naselili tudi na nekoč zapuščenih zemljiščih, katerih število se je v letih 1715-30 s 668 zmanjšalo na 482.¹³

V tabeli I lahko sledimo rasti števila prebivalcev posameznih naselij in tudi rokodelcev. Večina navedenih krajev so madžarske vasi, ki v širšem smislu sodijo v etnografsko skupino Hetés, samo v Filovcih in na Kobilju so živeli slovenski tlačani. Pa tudi ti dve naselji sta bili - po eni strani zaradi lončarstva, po drugi pa zaradi cerkve¹⁴ - vedno v tesni povezavi s prej omenjenimi.

¹¹ AŽZ IV/9/a. Conscr. Univ. Ö. 22/e in 22/g 1728.

¹² AŽZ Conscr. Univ. Ö 6. 1703 Poleg podložnikov v Radmožancih so bili podložniki s priimkom Gerencsér (Lončar) tudi v Dobrovniku, Kamovcih, Petišovcih.

¹³ Cs. Csapody, 1933, str. 31 in 49.

¹⁴ Kobilje je bilo od naselitve 1748. podružnica dobrovniške župnije, kakor tudi več drugih vasi v pokrajini Hetés.

Do leta 1750 se je število davčnih zavezancev v primerjavi z letom 1728, ko jih je bilo 565, že povečalo na 990; med njimi se je število rokodelcev povečalo s 40 na 151. Najbolj se je zvečalo število lončarjev: s 13 na 86. Dobrovnik je s 44 obrtniki postal središče lončarske obrti v okolju, v katerem je skoraj vsak tretji gospodar, vsaj deloma, živel od te dejavnosti. Pomen te panoge se je povečal tudi v vaseh: Bődeháza, Jősecz, Radmožanci in Filovci. Poleg lončarjev je rokodelstvo zastopalo še 24 kovačev¹⁵, nekaj čevljarjev, krojačev, suknarjev, kolarjev, vrvarjev in mizarjev. Razen kovačev jih je največ delalo v središču veleposestva v Lendavi. Tam so se izoblikovali tudi prvi cehi, toda o tem bom podrobneje govorila kasneje.

Spričo čedalje večjega števila prebivalcev, naraščajočih potreb pa tudi zaradi izredno kakovostne surovine, nepregorne gline, ki so jo imeli na voljo doma ali v bližini, in ne nazadnje spričo tedaj že cvetočega lončarstva sosednjih vasi županije Vas, Velemérja in okolice¹⁶ so tudi ljudje iz tega kraja spoznali donosnost te obrti.

Omejeni obseg moje študije ne dopušča, da bi navedla imena lončarjev in njihov dohodek po davčnem popisu iz leta 1750 tudi po naseljih. Ustrezen del tabele I lepo kaže veliko naraščanje prebivalstva, znotraj njega pa števila rokodelcev in lončarjev. Omeniti moram tudi, da so v Filovcih že tedaj delovali lončarji s slovenskimi imeni, medtem ko so imeli v vaseh pokrajine Hetés v glavnem madžarska. Prebivalstvo trga Dobrovnik je bilo - sodeč po imenih - že mešano. Maksimalni dohodek vaških lončarjev je znašal 10 ft na leto, a bili so tudi taki, ki jim ta dejavnost ni prinesla nikakršne koristi.¹⁷

Dohodek 43 lončarjev iz Dobrovnika je bil po 10 ft, edino Mihály Gerencsér je imel dvakrat tolikšen, zelo visok dohodek 20 ft.¹⁸

Skoraj vsi prebivalci tega trga so bili takrat še popolni tlačani in le nekaj je bilo želarjev. Po vsej verjetnosti so se v glavnem le po en ali dva člana takrat še številčno velikih družin ali morda kakšen pomočnik ali hlapec ukvarjali z izdelavo lončene posode, medtem ko so ostali člani družine obdelovali zemljo in krčevino ali skrbeli za živino.

V gospodinjstvu Jánosa Ritőcza je na primer - po vsej verjetnosti kakšen sorodnik - delal kot želar, medtem ko je gospodar imel najeta 2 pomočnika oz. hlapca, čeprav je imel le malo živine. Po vsej verjetnosti ju je zaposloval v obrtni dejavnosti.

Očitno se je tudi družina Szakál na veliko ukvarjala z obrtjo, saj so poleg očeta in sina delali še 3 pomočniki /hlapci?/, čeprav so imeli tudi oni le 3

¹⁵ Rokodelstvo, označeno z besedo faber, sem prevajala kot kovač, kajti izraza faber ferrarius skoraj nisem zasledila.

¹⁶ Županija Somogy je leta 1719 pa tudi pozneje sprejela več sklepov zoper lončarje iz županije Sopron in Vas (Železna ž.), ki zamenjujejo svojo posodo za pridelek. Comitatus Simigiensis Statuta 1719, str. 285-86. Primerjaj s T. Hofer, str. 163. L. Nádasdy, 1982, str. 94. Po ugotovitvah raziskave je bilo v županiji Vas že v 18. st. 5 lončarskih cehov.

¹⁷ AŽZ IV. 9/a Conscri. Univ. Ö. 1750. 25-54 f. V kraju Jősecz ni mogoče ugotoviti, ali je bil lončar Ferenc Magyar ali János Végh.

¹⁸ Videti je, da je popisovalec leta 1750 v Dobrovniku površno opravil svoje delo, saj je komaj verjetno, da bi rokodelstvo vsem obrtnikom navrglo enak dohodek.

vprežne živali, 1 kravo in 4 dveletne junice. Žal sta količina jesenskega in spomladanskega pridelka ter število akovov pridelanega vina zapisana skupaj.

Še trije drugi rokodelci so delali tedaj v tem trgu: 2 kovača in 1 čevljar. Tudi oni imajo v popisu po 10 ft dohodka.

V Radmožancih se je od 37 gospodarjev 10 ukvarjalo z izdelovanjem lončene posode. Svobodnjak János Szemet je bil npr. kot lončar najpremožnejši gospodar v vasi. Imel je celo tri hlapce. Na njegovem posestvu je bilo popisanih 8 glav vprežne živine, 5 krav, 25 dveletnih junic oz. žrebet, 160 mernikov jesenskega in 170 mernikov spomladanskega pridelka. /Prav gotovo je imel tudi vinograd, toda pridelek vina so popisovalci prikazali skupaj./ Dohodek iz obrti je bil odmerjen na 10 ft, enako tudi pri ostalih, manj premožnih lončarjih, od katerih je bil János Bánfi prav tako premožen tlačan, saj je zaposloval 2 hlapca in imel 8 glav vprežne živine in 2 kravi. Enak dohodek pa so zapisali tudi pri Istvánu Nagyu, čeprav so v njegovem gospodarstvu našli le dve glavi vprežne živine in dve kravi. Jesenski in spomladanski pridelek - 1555 oz. 845 mernikov - kakor tudi 208 akovov vina so v Radmožancih prav tako prikazali skupaj. Tega leta sta delala v vasi tudi en kovač in en čevljar s prav tako po 10 ft dohodka.

Leta 1750 so delali lončarji tudi že po drugih naseljih plemiškega posestva: v Szombatfi in Szentpéterföldu po 3, v Lenti 2, v Csertalakosu in Szilvágyu po 1. V sosednjih slovenskih Strehovcih - tam je živelo tedaj 23 tlačanskih družin - vidimo po popisu, da je imel lončar Balázs Voprincez 1 ft dohodka, Ferenc Turner ali István Lorbert pa po 4 ft dohodka.¹⁹

Po analizi popisa iz leta 1750 lahko sklepamo, da so obrtniki vozili posodo na sejem na svojih vozovih oziroma da so z njih prodajali po vaseh. Mnogi so namreč imeli po 2 do 4 glav vprežne živine in večje število junic. Očitno je bilo že izoblikovano tržno območje posameznih obrtnikov, čeprav nisem našla podatkov, ki bi kazali, v katero smer in na kakšne daljave so tedaj vozili svoje blago.

Kakšno posodo in druge proizvode so takrat izdelovali lončarji, lahko sklepamo iz odredbe skupščine županije Zala leta 1760, ki določa cene različnih rokodelskih izdelkov. Ta pri lončarjih posebej obravnava proizvode obrtnikov, ki izdelujejo črno in glazirano keramiko.²⁰

Domnevati je mogoče, da so v tistem času tudi že posamezni obrtniki lendavskega območja izdelovali črno keramiko, saj so v jami lončenih črepinj v Radmožancih leta 1969 našli ostanke črne keramike oziroma druge neglazirane posode.²¹

¹⁹ Pri Strehovcih besedilo popisa ni jasno.

²⁰ AŽZ, Zapisnik letne skupščine 1760. str. 298, 338-339. Po tem ceniku je torej lončar okrog 1760. izdeloval še vsakovrstno lončenino, celo peči. Zanimivo je, da so bile pri "fekete mives", "črnih lončarjih" (izdelovalci črne lončenine) limitirane cene za glinaste pinte in pütre, pokrovke, lonce za mleko in kuhanje ter za postavljanje neglaziranih kalnatih peči. Zalski lončarji so torej izdelovali v glavnem to. O zgodovini črne keramike govori tudi dejstvo, da so "črni lončarji" iz Komároma že leta 1718 dobili svojo cehovsko listino. Primerjaj z J. Szabadfalvi, str. 9-10.

²¹ Zbirka podatkov Muzeja Thúry György v nadaljevanju: MTGY.

A/1796-90. Etnografska zbirka lendavske pokra jine, Radmožanci: podatke sta dala Jenő Kalamár in Károly Ritlop.

205

232

Kálap Pimátok

Leg fajtabb Selem Kálap	3. 30.
Fede Skörvöl jo nagy Zimfinah valo	2
Leg nagyobb Kálap.	2
Utanra valo -	1. 75.
Közösleges nagy Kálap	85.
Jo jutt Nyajubul valo leg nagyobb kálap	1. 25.
Különös nagy Merckelen Karimaju -	88.
Hasonló Nyajubul kisebb	60.
Utanno valo kisebb	55.
12. 15. Készendők valo hasonló kálap	40
Öchuel kisebb apró Dyermechuel	30.
Leg kisebb Dyermetto valo kálap	25.
Ögy Öreg Kálapnak valo meg fő.	15.
De kelet új kisebb	15.
Bellis nélkül	15.
Selemmel be fogatásból	15.
Fekete mívűs Zazohasok.	
Ögy fekete pinter, és bugyogós hor	1
De és fűgös	2
Kis pinter hasonló	3.
Három pinter	1.
Jgen nagy Zazeh Jzdo	1.
Utanno valo kisebb hotta	1.
Mégis kisebbéből három	1.
Ögy Vörös közösleges Kálpa	1.
Leg nagyobb Kálpanak föll rahásán	10.
Kisebb Kálpanak föll rahásáeri	10
Kálpaban valo Öreg Zazeh	5.

Tijed

Tejot Rőcsőgneh pinstamra az arat 6
 Tejet faren melben has ize meggyen - 2
 Leg nagyobb tejet faren - 34
 egy Öreg hat fülű faren leg nagyobb - 25
 Leg nagyobb egy fülű faren - 13
 Egy Zöld Máros Kálha höjnyse
 ges föl rakásával együtt fáblah
 but allo. - 8
 Máros mivel fazohasoh.
 Egy izei máros harto egy alávalo - 2
 Egy izei livül belül máros harto - 4
 Egy melzőlöt livül belül - 2
 Egy pinstet livül belül máros - 4
 Harom izei livül belül máros - 10
 Egy máros füstölő - 8
 Egy füst húsnaah való máros faren - 12
 Het füstnaah való - 24
 Munkásolugah leg nagyobb máros fad
 Annal kisebb egy pinstet alább et ize
 leg kisebb - 1
 Egy leg nagyobb máros Lábos - 12
 Het kisebb - 8
 Behnélip kisebb egy egy pinstet
 2et alább -
 Egy Zöld Kálhinaah luten 120. da
 Trab vagyon föll rakásáért - 85
 Kisebb Zöld Kálhinaah föll raká-
 sáért. - 25

Eltergálos

Tudi po nenavadno visokih cenah glazirane keramike lahko sklepamo, da jih niso izdelovali množično, saj so jih lahko kupovali le premožnejši kmetje ali zahtevnejši tržani.

V drugi polovici 18. stoletja je na knežjem posestvu postalo intenzivnejše pridvorno gospodarstvo, v v zvezi s tem pa se je tudi povečala uporaba delovne sile tlačanov. Od leta 1760 je zemljiški gospod postavljajl čedalje strožje pogoje za krčenje gozdov in si postopoma prizadeval krčevine vključiti v pridvorno gospodarstvo. Omejil je pravico tlačanov do želodne paše in pašnje in - kakor v kraju Lenti - si je po vsej verjetnosti tudi tukaj prizadeval okoristiti se z delom lončarjev, čeprav dokazov v zvezi s tem še nisem našla. V nekem veleposestniškem popisu iz leta 1764, ki se nanaša na Lenti, lahko beremo poročilo o številu lončarjev,²² stanujočih na območju dominija, o razvrstitvi po kakovosti njihovega dela, o tem, z območja katere vasi dobavljajo glino za lončenino, in končno, koliko plačajo za zakup zemljišča.²³

Eksistenčne težave prebivalstva je oteževalo dejstvo, da je bila pokrajina do leta 1770 že precej poseljena. Izredno veliko migracijo, ki ji lahko sledimo v vsej državi, opazimo tudi v Zali.²⁴ Tudi v omenjenih naseljih lendavskega območja je živel v tistem času že več kot 3500 davčnih zavezancev, kar je bilo šestkrat toliko kot ob popisu leta 1728. Število rokodelcev se je povečalo petkratno, lončarjev med njimi desetkratno.²⁵ Rokodelstvo je v teh vaseh tudi v tistih časih pomenilo lončarstvo in kovaštvo, precej pa se je povečalo tudi število čevljarjev, krojačev in krznarjev, torej obrtnikov oblačilne stroke.²⁶ Večina rokodelcev - razen lončarjev in kovačev - je delala v središču veleposestva, v Lendavi, medtem ko so lončarji tudi takrat delovali predvsem v krajih, kot so: Dobrovnik /65/, Bödeháza /15/, Radmožanci in Gáborjánháza /9-9/, Žitkovci /7/, Szijártóháza /6/ in celo na Kobilju so se pojavili prvi mojstri te obrti /tabela I/.

²² V narečju lendavskega območja imenuje lončarje v glavnem: göröncser, gerencser. Nekoč je bilo še posebno tako, zato so zelo pogosta osebna imena: Gerencser. V Radmožancih npr. lahko zasledimo gospodarja s tem imenom leta 1703, v Radmožancih in Dobrovniku 1711. Seveda pa ne vemo, kdaj je ime poklica posta lo družinsko ime. AŽZ IV.9/a. Conscr. Univ., str. 1703 in 1711.

²³ Državni arhiv Budimpešta, v nadaljevanju: DA. P.Rsz.
285. Fasc. M. No. 568., fol. 300 ali 76.točka, 1764.

²⁴ V letih 1745-1826 je 27 gospodarjev, ki so se rodili v drugih krajih županije Zala, zaprosilo, da bi jih sprejeli med meščane Nagykanizse, med njimi tudi János Urbán, ki se je rodil v Lendavi. Leta 1768 je opravil meščansko zaprisego tudi krojaški mojster József Kellner, ki se je prav tako rodil v Lendavi.

MTGY A/1081-79.

Pripomniti želim, da je v letih 1745-1826 zapriseglo sorazmerno malo, vsega 15 lončarjev. Med njimi so bili 4 iz Kanizse, 3 iz županije Vas (Železne), 1 se je rodil v Varaždinu, ostali pa so bili rojeni v bolj oddaljenih krajih oziroma v tujini /pri 3 osebah je kraj rojstva neznan/.

E. Kerecsényi, 1978. Podatki..., str. 115-132 MTGY A/1081-79.

²⁵ Od 208 lončarjev, popisanih 1770. v županiji Zala, jih je 133 delalo v lendavski pokrajini. E. Kerecsényi, 1976, str. 79-95.

AŽZ IV 9/a. Conscr. Univ. 46/52, 46/55 in 46/57, 1770.

²⁶ E. Kerecsényi, 1978. Oblačilna obrt..., str. 217-232

Izmed bolj oddaljenih vasi plemiškega posestva je leta 1770 delal v Bogojini 1 lončar: zelo reven Ferenc Horváth z 1,50 ft dohodka, v Motvarjevcih prav tako eden, v Reszneku dva, v kraju Lentiszombatfa pa osem.²⁷

Popis iz leta 1770 se zelo podrobno ukvarja z odmero davčne osnove podložnikov, razčlenjujoč jih na družine in znotraj njih na davčne obvezance. Prikazuje tudi število družinskih članov, vendar samo starejše od 16 let. Iz teh, že zanesljivih, čeprav tu in tam težko čitljivih podatkov lahko sklepamo, da so posamezni obrtniki v Dobrovniku in v ostalih lončarskih vaseh proizvajali na različni kakovostni ravni in z različno intenziteto, dohodek iz njihovega dela je bil namreč zelo različen. Izpisek spodaj prikazuje dohodek dobrovniških lončarjev za leto 1770.

Po	10 ft	dohodka so prikazali pri	9	lončarjih	=	90	ft	
	8 ft	"	2	"	=	16	ft	
	7 ft	"	3	"	=	21	ft	
	6 ft	"	4	"	=	24	ft	
	5 ft	"	13	"	=	65	ft	
	4 ft	"	3	"	=	12	ft	
	3 ft	"	3	"	=	9	ft	
	2,50 ft	"	1	"	=	2,50	ft	
	2 ft	"	11	"	=	22	ft	
	1,50 ft	"	2	"	=	3	ft	
	0	"	14	"	=	-		
Skupaj:			65	"	=	264,50	ft	

Hkrati pa je bil skupni letni dohodek treh tukajšnjih kovačev 5,50 ft, čevljarjev 1,50 ft, izdelovalcev škornjev 2 ft in le dohodek daleč naokrog edinega jermenarja je dosegel 6 ft.²⁸

Z vzorcem, vzetim na podlagi dohodka, sem pogledala gmotni položaj ene izmed lončarskih družin, ki je dobro uspevala, in dveh družin, ki sta bili po navedbah brez dohodka. János Szakály npr. je bil z 10 ft dohodka eden najpremožnejših gospodarjev v trgu, in videti je, da je pri njem še obstajala organizacija velike družine, saj je živel skupaj 12 polnoletnih družinskih članov /starejših od 16 let/, od katerih je bilo 7 davkoplačevalcev. Imeli so 4 glave vprežne živine, 2 kravi mlekarici, 1 dveletno junico, 9 prašičev in ovce, na polju pa so pridelali 12 keblorv pšenice, 20 keblorv rži, poldrugi kebel ovsa, 3 keble ajde in za 7 vozov sena. V vinogradu, velikem "za 9 kopačev", pa so pridelali prav toliko balonov vina. /Ta družina je od leta 1750 dajala trgu lončarje v vsakem raziskovanem obdobju./

²⁷ V naselju Jősecz so delali tedaj 4 lončarji, v Kamovcih 3, v Gáborjánházi, Mostju in v predmestju Lendave pa po 1 lončar. Lendavčan Imre Soós je imel 3 ft dohodka iz dela. Pri seštevanju rokodelcev sem poleg mlinarjev, ki sem jih izpustila že prej, zanemarila tudi kirurga, žganjarja, dimnikarja in druge podobne davčne obvezance, ki niso bili rokodelci. AŽZ IV.9/a Conscr. Univ. 46/55, 46/52 in 46/57.

²⁸ Ta prikaz jasno priča o pomenu lončarstva v družbenem življenju Dobrovnika in potrjuje našo domnevo, da je bil dobrovniški lončarski ceh že leta 1770 pomemben organ za zastopanje interesov. AŽZ IV.9/a. Conscr. Univ. 46/55, 1770.

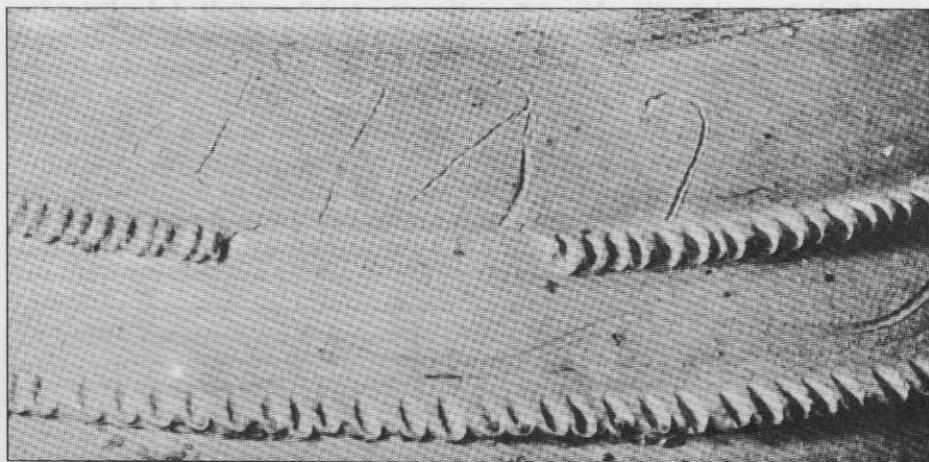
Zamisliti pa se moramo nad tem, da je leta 1771 ta ista družina izkazala 1 ft dohodka iz obrti, in presenetljivo je tudi to, da je bil tistega leta najvišji dohodek vseh lončarjev v trgu 5 ft, povprečje pa le 1-3 ft. /Tudi kmetijska proizvodnja je bila povsod precej slabša./²⁹

V hiši drugega premožnega gospodarja, Istvána Deáka je leta 1770 živel skupaj 6 odraslih družinskih članov, od katerih so bili 4 davkoplačevalci. Imeli so 4 glave vprežne živine, 1 kravo, 3 dveletne junice in 8 prašičev /morda ovce/. Popisanih je bilo 12 mernikov pšenice, 14 mernikov rži in 2 mernika ovsa. Na travnikih so pridelali 5 vozov sena in 1 voz otave, v vinogradu "za 12 kopačev" pa 12 balonov vina. Iz lončarstva ni bilo izkazanega dohodka. V naslednjem letu pa so imeli po popisu 3 ft dohodka.

140 István Pozsgai ni mogel delati prav dolgo, očitno zato, ker mu je obrt le tu in tam navrgla kakšen dobiček, čeprav bi močno potreboval postranski dohodek, saj je imel v družini 4 odrasle člane z 2 davkoplačevalcema, medtem

Murskosoboški muzej
(v nadaljevanju: MM), E.135. Znotraj
zeleno glaziran čeber, s petimi obroči,
z vtisnjeno letnico 1742. Višina 41 cm,
premer podstavka: 18 cm.

Grajski muzej Lendava
(v nadaljevanju: GML), 16.3.88. Zunaj
in znotraj glaziran čeber s tremi
obroči, izdelan okrog leta 1880, iz
Kamovcev. Višina: 28,8 cm, premer
podstavka: 14,5 cm.

141

ko je imel presenetljivo malo živine in zemlje. Tudi v "vinogradu za 4 kopače" je pridelal vsega 3 balone in pol vina. Verjetno je zaradi revščine poskušal še naprej z lončarijo, ki mu je leta 1771 navrgla skromen 1 ft dohodka.

Primerjava dveh zaporednih popisov v letih 1770 in 1771 dokazuje, da je treba podatke popisa jemati s pridržkom in da lahko natančneje sklepamo le ob primerjavi več zaporednih let.

Pri preučevanju materialnega položaja dobrovniških lončarjev pa moramo vsekakor upoštevati tudi to, da je po urbarju iz leta 1767 živel v trgu 125 zakupniških želarjev s hišo in 4 brez hiše, na voljo pa so imeli vsega 68 oralov vrtov in 669 oralov zakupniške orne zemlje oziroma 335 oralov travnikov.³⁰ Tudi te okoliščine so lahko bile razlog tega, da je bilo toliko prebivalcev tega naselja prisiljenih poiskati dodatni zaslužek v lončarstvu ali v kakšni drugi obrti.

V nadaljnjem preučevanju zgodovine lončarstva v Dobrovniku lahko vidimo, da je leta 1792 bilo od 109 želarjev davčnih zavezancev 44 rokodelcev, med njimi 41 lončarjev, 2 jermenarja, 1 naziv poklica pa je nečitljiv. Lončarji so opravljali obrt razvrščeni v tri razrede in so imeli v glavnem 2-3, včasih 4 vprežne konje. A tudi revnejši so imeli po eno kravo in 1-2 glav mlade govedi. Na splošno je z gospodarjem delal tudi eden izmed njegovih bratov ali odraslih sinov.³¹

Leta 1824 je poleg 54 kmetov tlačanov plačevalo davek tudi 12 njihovih sinov oziroma 17 bratov ter 17 želarjev s hišo in 3 želari brez hiše. Eden izmed obrtnikov je imel tudi hlapca. Med kmeti je bilo 34 lončarjev, 2 kovača, 1 jermenar in 1 mesar. V naselju je bilo tedaj skupaj 99 konj, 46 vprežnih volov, 105 krav molznic in 38 glav mlade govedi. Vsi rokodelci so bili razvrščeni v III. razred in živeli so prav tako v tretjerazrednih hišah.

Leta 1845 je bilo obubožanje trga že očitno. Tedaj je tu živel 59 podložnikov /z njimi je stanovalo njihovih 20 odraslih sinov oziroma 12 bratov/, 16 želarjev

³⁰ I. Felhö, 1970, 368, str. 380-381.

³¹ Davčni popisi županije Zala iz let 1773-1848 so ohranjeni, žal bolj ali manj pomanjkljivo. V njih so vrzeli, zato nisem mogla obravnavati davčnih popisov vedno istih let. AŽZ IV/9/b. Davčni popis v Dobrovniku v letih 1792, 1824 in 1845. Žal pa iz teh popisov ni več razviden dohodek iz obrti.

s hišo in 4 brez hiše, skupaj 94 davčnih zaveznikov zakupnikov. Med njimi je bilo le 29 lončarjev, 1 pa je deloval kot mesar. Presenetljivo mnogo je bilo vinogradniških posestnikov, ekstraneusov. Vsi obrtniki so bili brez sprememb razvrščeni v III. razred.

Pri prikazu družbenih razmer in položaja lončarjev v eni izmed najznačilnejših vasi pokrajine Hetés, v Radmožancih, pogledimo najprej, kako je bilo v času urejanja zakupništva leta 1767! Na devetnajstih 24/32-inskih zakupniških kmetijah je živelo tedaj 31 tlačanov, 19 želarjev s hišo in 2 želarija brez nje, s povprečno parcelo 0,65. Spadali so v II. razred.³²

Ker popis vasi za leto 1770 trenutno ni dosegljiv, sem obdelala davčne popise od leta 1773 do 1840. V njih je za nas najpomembnejše to, da je bilo vseh 8 radmožanskih lončarjev, ki so jih leta 1773 na podlagi premoženjskega stanja uvrstili v II. razred, kasneje evidentiranih v III. razredu, nisem pa odkrila nobenega razloga za to kakovostno spremembo. Zanimivo bo torej pogledati gospodarsko in premoženjsko stanje lončarskih družin leta 1773 in nato leta 1834.³³

Veli- kost kme- tije po urbarju	Obrtn. ime in s kom je stano- val leta 1773	Konj	Molz- nih krav	Mla- dih živa- li	Orne zem- lje	trav- nik, kos- cev	Skupni davek
1/4	Istók Antal z bratom	2	1	2	3	2	7,11 ft
ž	Ferenc Bogdán	2	1	1	1	1	4,19 ft
1/4	Péter Filep z 2 bratoma	2	1	1	5	1,5	7,59 ft
?	János Magyar z bratom	2	1	2	12	6	9,52 ft
8/8	Mihály Nagy z 2 sinovoma	1	2	3	8	2	10,27 ft
1/2	György Szomi s sinom in hčerko	3	2	1	8	2,5	9,57 ft
7/8	Tamás Szomi z bratom	4	3	4	18	5	13,83 ft
3/8	István Varga s sinom	2	1	1	6	2	6,43 ft
Skupaj: 8 oseb		18	12	15	61	22	68,51 ft

Vedeti pa moramo, da je bil dohodek Tamása Szomija in njegovega brata višji verjetno zato, ker sta imela tudi 1/4 deleža v mlinu. In ker imena Jánosa

³² I. Felhő, 1970, str. 396-397.

AŽZ, str.36, g. 51.škatla. Urbarji dolnjelendavskega veleposestva.

³³ AŽZ IV.9/b. Davčni popisi Radmožancev.

Magyarja ni v urbarju, nisem mogla označiti, ali je ob popisu imel zakupniško zemljo ali ne. Vsi so obdelovali prvo- in drugorazredno orno zemljo in drugorazredne travnike. Vinograde so si kot ekstraneusi pridobili v glavnem v Lendavskih gorica.

Davčni popisi vasi iz let 1799 in 1804 ne povedo nič posebno novega. Kvečjemu preseneča to, zakaj so bili v prejšnjih obdobjih popisani samo 4 mojstri, čeprav - kot je videti - tudi drugi niso opustili obrti. Premožni lončarji so imeli tudi dalje po 4 oz. 2 konja, včasih tudi vole, a tudi želarji so si prizadevali, da bi imeli vsaj po enega konja, da bi lahko svojo lončenino sami razvažali po vaseh.

Davčni popis iz leta 1834 so - po sklepu prvega resničnega reformskega parlamenta, ki se je sestal leta 1832 - vodili že v madžarskem jeziku in so 7 lončarjev povsod pisali kot lončarje. V Radmožancih je takrat plačevalo davek 24 podložniških gospodarjev, njihovih 9 sinov in 13 bratov ter 9 želarjev, ki so prebivali v 38 hišah. Povprečni davek je znašal 12,14 ft, največ davka je plačal kolar Pál Biró: 37,52 ft, najmanj pa odsluženi vojak: 27 krajcarjev. Z gospodarskimi razmerami lončarjev nas seznanja spodnji prikaz. Presenetljivo, da je tudi József Simon kot želar imel konje, čeprav je krmo zanje moral bodisi kupovati ali zamenjati z lončenino.

Pa si oglejmo gospodarske razmere naših lončarjev leta 1834!

Ime lončarja in s kom je stanoval	Volov	Konj	Krav molz- nic	Orne zemlje v oralih	Travn. v koscih	Davek skup. v ft
György Agg	-	4	1	18	6,5	17,33
György Rudas z 2 sinovoma	2	4	2	19	9	23,10
Péter Biró z bratom	-	4	2	11	4,5	16,39
István Varga z bratom	-	4	2	13	5	17,48
Péter Szomi z bratom	2	4	1	24	6	22,52
József Füle s sinom	-	4	2	21	2	19,26
József Simon	-	2	1	2,5	1,5	7,10

Povprečni davek lončarjev je torej znašal 17,60 ft, medtem ko je bil davek vaške skupnosti 12,14 ft. Davek po vinogradu so plačevali v tisti vasi, kamor je spadala posest.

Pozneje je število lončarjev v Radmožancih še dalje upadalo. Leta 1840 so od 42 davčnih zavezancev v tej stroki delali le še 4, leta 1842 pa 2. Poznejši popisi so že pomanjkljivi, rokodelcev ne označujejo več, zato jih tudi nisem upoštevala. Po dozdevno trdnem gmotnem položaju lončarjev tlačanov lahko sklepamo, da jih - v primerjavi s pozneje obravnavanimi Kobiljčani in Filovčani - v lončarjenje ni silila skrb za vsakdanji kruh, ampak želja po večjem dohodku - in morda ljubezen do te obrti. In čeprav se je število popisanih lončarjev z leti precej

spreminjalo, so se premožne družine: Magyar, Füle, Biró, Szomi in Varga, iz roda v rod ukvarjali s to stroko in vidno bogatele.

Danes v Radmožancih le še nekaj starejših ve, da so se njihovi predniki ukvarjali tudi z lončarstvom. V vasi oz. v njenem severozahodnem delu je šestdesetletni Jenő Kalamár pokazal tudi dve, zdaj že skoraj popolnoma zasuti jami, v katerih so po pripovedovanju nekoč kopali glino. Ti jami sta bili pred 50 leti še tako globoki in sta se po deževju in ob naraslih vodah tako napolnili, da je pripovedovalec kot otrok lovil s košaro ribe v njih. Več starejših gospodarjev se spominja, da so kot šolarji pri ročnem delu oblikovali npr. živali za betlehemske jaslice iz gline, ki so jo kopali v prej omenjenih jamah.³⁴

144 V drugi značilni vasi pokrajine Hetés: v Žitkovcih, ki ležijo v sosesčini Dobrovnika, je v letih od 1770 do 1810 delalo razmeroma dosti in številčno precej stalnih lončarjev. Po urbarju iz leta 1767 je na osmih 24/32-inskih kmetijah živelo tukaj 13 kajzarjev, 7 želarjev s hišo in 3 brez hiše, povprečna velikost kmetije je

MM. ER 1209. Neglazirana platnena kropnjača (parov) in njen del z vtisnjeno letnico 1809. Gornji Petrovci. Višina: 60 cm, premer podstavka: 27,5 cm.

³⁴ Po spominih Jenőja Kalamárja in drugih prebiv alcev Radmožancev. MTGY. A/1796-90.

znašala 0,67. V vaseh, uvrščenih v II. kategorijo, je en del podložnikov živel razmeroma dobro.³⁵

Leta 1770 je od 27 družin - z 68 davkoplačevalci - v tej vasici bilo 10 rokodelcev, med njimi 8 lončarjev s sorazmerno visokim skupnim dohodkom: 60 ft. Eden izmed njih je resda delal tudi kot kovač, zato je znašal njegov skupni dohodek 12 ft. Delal pa je tudi še drug kovač z 2 ft dohodka in čevljar s 3 ft dohodka. Popisovalec je v opombi zapisal, da prebivalci vasi brez težav prodajo svoje pridelke in izdelke.³⁶

Ob popisu leta 1771 so v 20 podložniških gospodinjstvih upoštevali 130 odraslih družinskih članov s 74 davčnimi zavezanci. Izmed njih so v 10 spodaj navedenih družinah delali lončarji, katerih delo je navrglo skupaj 27 ft dohodka.

Njihov gmotni položaj osvetljuje tale prikaz:

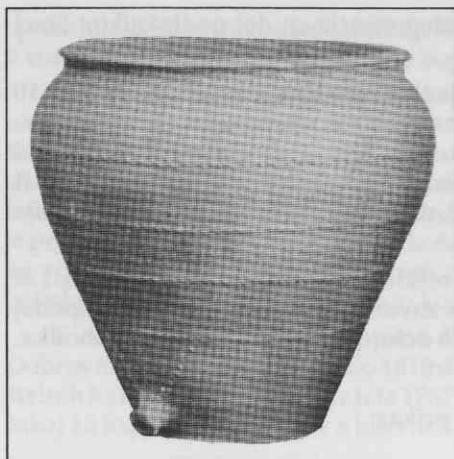
145

1. kolona: Ime lončarja
2. kolona: Število družinskih članov
3. kolona: Davčnih zavezancev
4. kolona: Vprežne živine
5. kolona: Molznih krav
6. kolona: Pšenice v mericah
7. kolona: Rži v mericah
8. kolona: Drugega zrnja v mericah
9. kolona: Sena v vozovih
10. kolona: Dohodek iz obrti
11. kolona: Skupni davek, ft/kr.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Brat												
Istvána Szomija	7	5	4	2	8	10	5	4	2	3	8,3/8	
Mihály Végi	6	3	-	1	-	2	-	-	1	2	3,2/8	
Péter Bángó	6	4	2	1	4	8	7	5	-	1	5,1/8	
János Mikola	5	2	-	2	-	-	1	-	-	1	2,6/8	
Brat												
Tamása Nagya	5	4	-	1	-	2	-	1	2	2	3,1/8	
János Bán	9	7	5	2	8	10	7	6	2	4	10,-	
László Mikola	3	2	-	1	-	-	-	1	1	5	2,5/8	
Péter Király	5	2	-	1	-	1	-	-	1	3	1,5/8	
Sin Józsefa												
Lászla	12	7	4	2	5	8	10	3	2	5	9,1/8	
Brat Miklósa												
Véghija	10	5	5	3	6	10	13	4	3	1	9,2/8	
Skupaj:	68	37	20	16	31	51	43	24	16	27	55,2/8	

³⁵ I. Felhö, 1970, str. 406-407.

³⁶ AŽZ IV. 9/a. Conscr. Univ. 46/52, 1770.

GML 86.5.2. Neglazirana kropnjača z debelimi stenami iz Gančan. Izdelana pred 1900 na Kobilju. Višina: 72 cm. premer podstavka: 35 cm.

Najuspešneje sta torej lončarila želar László Mikola in sin premožnega Jószeffa Lászla, ki je živel v veliki družini.³⁷

Davčni popisi Žitkovcev so se v glavnem ohranili. Ker so jih vodili skrbneje, sem jemala vzorce v gostejših periodah od povprečja, da bi ugotovila, kdaj je kateri izmed obrtnikov začasno opustil obrtno dejavnost oziroma kdaj je izginilo njegovo ime iz popisa lončarjev. István Boda je npr. bil leta 1775 še čevljar, leta 1778 in nato še 10 let pa lončar /tabela IV./. Rezultati: od leta 1770 do 1810 je bilo število obrtnikov približno isto, po tem pa je do leta 1845 - kakor tudi prebivalstvo vasice - postopoma upadalo. Leta 1827 so npr. popisali le še 12 gospodarjev, med katerimi je poleg 5 lončarjev delal tudi en strugar.

Žal, davčni popisi tu niso vsebovali dohodkov, ki so jih dosegli z rokodelstvom. O pomenu in organiziranosti lončarstva vasice pa priča vpis v dobrovniško rimskokatoliško mrliško matično knjigo leta 1841, po kateri je bil mož 2. januarja preminule Kate Lukács, Miklós Király, cehovski mojster.³⁸ In ker je bil v Žitkovcih le tu in tam kakšen rokodellec, ki bi se ukvarjal z drugo obrtjo, lahko zanesljivo trdimo, da je leta 1827 oz. 1838 v davčnem popisu zapisani lončar Miklós Király ista oseba z ovdovelim cehovskim mojstrom, ki je bil naveden v tem letu. Ob tem bi pripomnila, da v vasici zasledimo tudi v poznejših letih, celo leta 1845, lončarja z imenom Miklós Király, s katerim je stanoval tudi njegov odrasli sin. Takrat je bil on najpremožnejši gospodar v vasici s skupnim davkom 15,56 ft. V istem letu je imel tudi kovač skoraj enako gospodarsko stanje, oba sta imela po dva para vprežnih konj, približno 10 oralov drugo- in tretjerazredne orne zemlje, blizu 5 oralov senožeti in vsak po vinograd "za šest kopačev".³⁹

Sosedna vas Žitkovcev Bödeháza, prav tako v pokrajini Hetés, je bila razmeroma premožno in enako pomembno lončarsko naselje, saj je živelo v kraju, ki je bil po urbarju iz leta 1767 uvrščen v II. razred, 18 kajzarjev in 1 želar s hišo na 14 celih 20/32 kmetije, povprečna velikost kmetije je torej znašala 0,81.⁴⁰

³⁷ AŽZ IV. 9/a. Consr. Univ. 46/42, 1771.

³⁸ Dobrovniška rimskokatoliška cerkvena matična knjiga, str. 141.

³⁹ AŽZ IV. 9/b. Davčni popisi Žitkovcev v letih 1827, 1838 in 1845.

⁴⁰ I. Felhő, 1970, str. 378-379.

Leta 1750 - kot smo videli - je bilo popisanih 7 lončarjev, katerih število se je do leta 1770 povečalo na 15, njihovo delo pa je navrglo skupno 71 ft dohodka.⁴¹ V davčnem popisu leta 1773 beremo imena 21 davčnih zavezancev, med katerimi je bilo 14 lončarjev, 1 pa kovač. Večina lončarjev je tudi takrat imela po en par konj ali vsaj po en par volov. Obdelovali so prvo- in drugorazredno zemljo, drugo- in tretjerazredne travnike pa tudi večje in manjše vinograde. /tabela V./

Ne poznamo razloga, vendar je kmalu zatem tudi tukaj - enako v Žitkovcih - postopoma upadalo število davčnih zavezancev, z njimi pa tudi število lončarjev. Leta 1827 so npr. popisali 12 gospodarjev, leta 1838 pa le 11 s 4 oziroma z 2 lončarjema. Najpremožnejši med njimi je bil István Fejér, ki je imel 1 kravo in 3 konje, obdeloval pa je 18 oralov prvo- oz. drugorazredne orne zemlje, travnik za 9 koscev in tretjerazreden vinograd za 11 kopačev. Za vse to je plačeval 21,36 ft davka.⁴²

MM. E. 138. Znotraj glaziran čeber s 5 obroči in z izbočeno letnico 1862 ob strani. Najdišče neznano. Višina: 35,5 cm, premer podstavka: 15,5 cm.

⁴¹ AŽZ IV. 9/a. Consr. Univ. 1750 in 46/52, 1770.

⁴² Tu in dalje so davčni popisi ustreznih let za Bödeháza. AŽZ IV. 9/b.

Zanimivo je pripomniti, da je bil v letih 1820 do 1830 popisán József Nagy zdaj kot lončar zdaj kot faber tudi v letih, ki so si sledila, kar pa ni bilo naključje ali malomarnost, saj stoji ob imenu gospodarja, popisane ga pred njim ali za njim, oznaka *figulus*, kar je bil naziv za lončarja. Do tistega časa so se poslabšale tudi gospodarske razmere vasice, saj je od 14 davčnih zavezancev 5 postalo želarjev.

Od leta 1839 v davčnih popisih tudi tukaj niso izpolnjevali rubrik za obrt, zato se ne ukvarjam z njimi.

148 Prebivalce Kobilja, ki leži severovzhodno od Dobrovnika ob madžarski meji, so - vsaj deloma - življenjske razmere prisilile k temu, da so se začeli ukvarjati z lončarstvom. Območje vasi je bilo zaradi turških pustošenj dolga leta neobljudo, pusto in so ga leta 1728 od lendavskega veleposestnika vzeli v zakup svobodnjaki iz Szentgyörgyvölgya. Aprila 1747 pa je območje Kobilja vzel v zakup Mihály Toplak za 500 renskih ft in ga naselil s slovenskimi podložniki.⁴³ Po tem je bil kraj hitro poseljen, tako da je v času zakupniških reform Marije Terezije živelo na 19 celih 20/32 kmetije tukaj že 28 kajžarjev, 4 želarji s hišo in 2 želarja brez hiše. Čeprav je bila povprečna velikost kmetije tedaj še razmeroma velika: 0,70, je bila tretjerazredna, ilovnata zemlja le malo rodovitna in ni mogla zagotoviti dovolj hrane številčnim družinam.⁴⁴

Do leta 1770 je število prebivalcev še dalje naraščalo in je v vasi živelo že 40 družin. Med njimi so bili 4 lončarji s 7 ft skupnega dohodka, ki je izviral iz obrti, in en mlinar, ki je opravljal hkrati tudi čevljarsko delo. Z mlinarstvom so se ukvarjali tudi drugi podložniki⁴⁵ /tabela VI/.

Naslednjega leta, 1771, sta bila med uspešnimi lončarji popisana tudi György Berdin in Péter Ferenczek. Kakor lahko vidimo iz naslednje razpredelnice, so, razen Mártona Sabjana, spadali vsi med premožnejše podložnike.

1. kolona: Ime lončarja
2. kolona: Število družinskih članov
3. kolona: Davčnih zavezancev
4. kolona: Vprežne živine
5. kolona: Molznih krav
6. kolona: Pšenice, v mericah
7. kolona: Rži, v mericah
8. kolona: Drugih pridelkov v zrnju, v mericah
9. kolona: Sena, v vozovih
10. kolona: Vina, v balonih
11. kolona: Dohodek iz obrti
12. kolona: Skupni davek ft /kr.

⁴³ DA P.108. Rep. 38. fasc. H. No. 458 in 1748.
Zbornik občine Lendava, Lendava 1981, str. 52.

⁴⁴ I. Felhö, 1970, str. 388-389.

⁴⁵ AŽ IV. 9/a Conscr. Univ. 46/55, 1770.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Márton												
Sabján	4	2	-	1	-	-	-	0,5	-	3	2	4/8
István												
Puán	6	3	2	1	-	5	6	2	-	5	4	4/8
György												
Berdin	5	2	2	1	4	7	11	3	1	3	4	6/8
Péter												
Ferenczek												
in sin	7	3	3	2	5	9	11	4	2	3	6	6/8
József												
Vugrinec												
in brat	9	5	2	1	4	10	11	2	2	3	6	1/8
György												
Bukovec	5	3	2	1	3	7	11	2	1	3	5	2/8
Skupaj:	6	36	18	11	7	16	38	50	13,5	6	20	29 7/8

V vasi je živel tedaj 37 družin s 143 družinskimi člani in 87 davčnimi zavezanci. Skupno je bilo izkazano: 50 glav vprežne živine, 35 krav, 53 prašičev in 56 mernikov pšenice, 178 mernikov rži, 210 mernikov prosa in za 68,5 vozov sena. V njihovih vinogradih so pridelali le 24 balonov vina. V vasi pa je delal tudi en kovač z 2 ft dohodka in 1 gumbar brez dohodka, ki bi ga bilo mogoče izkazati.⁴⁶ Lončarji so torej tedaj in tudi pozneje intenzivno gospodarili v skladu z možnostmi.

V 19. stoletju je to naselje poleg Dobrovnika in Filovcev postalo najpomembnejša lončarska vas, zato so se obrtniki združili v samostojne cehe. In čeprav je bila vas dolga leta podružnica Dobrovnika in je v rimskokatoliških cerkvenih matičnih knjigah zapisanih več zakonskih zvez med prebivalci, povezovali pa so jih tudi živahni gospodarski stiki, je Kobilje vseskozi ohranilo svojevrstno podobo lončarskega naselja.

Večina lončarjev je v tistih časih imela po 1-2 para konj, sicer pa vsaj po dva vola, očitno zato, da so lahko sami vozili svoje blago na sejme. Leta 1804 npr. se je na Kobilju od 48 gospodarjev ukvarjalo z lončarstvom 19. Od njih so štirje imeli po 2 para konj, dva po 1 par, drugi štirje po 3 pare, pet pa po 1 par volov. Samo štirje lončarji-želarji so bili brez vprežne živine. Vsi so bili vedno uvrščeni v III. razred obrtnikov in so živeli v tretjerazrednih hišah.⁴⁷

Posebno dragocen je za nas davčni popis Kobilja za leto 1846, v katerem je popisovalec od 45 podložniških gospodarjev označil 9 kot "gerentsér" (lončar) in 13 kot "fazekas" (lončar).⁴⁸ Imena obrtnikov, pomembnejši podatki o njihovih gospodarstvih ter popisan davek po vrstnem redu popisa:

⁴⁶ AŽZ IV. 9/a Consr. Univ. 46/42, 1771.

⁴⁷ AŽZ IV. 9/b Davčni popis za Kobilje leta 1804.

⁴⁸ M. Kresz, 1960. 301. Današnje narečje lendav skega območja ne dela razlik med besedama "fazekas" in "gerencsér" (lončar), čeprav nekateri menijo, da so "gerencsér" imenovali lončarje, ki so povečini izdelovali vaško posodo, "fazekas" pa mestno.

Prikaz na posebnem listu. Tabela VII!

Blizu 13 ft velik povprečni letni davek kaže, da so lončarji te vasi s prodajo svoje lončenine - kljub slabim gospodarskim razmeram - dokaj dobro živeli. Ferenc Bördén s skoraj najvišjim davkom je bil mojster lončarskega ceha, ki ga bom omenila tudi pri opisu cehovskega življenja.

Končno je treba spregovoriti tudi o Filovcih in o filovskih lončarjih, čeprav imamo o njih, žal, zelo malo podatkov. Na srečo so v popisih iz let 1750, 1770 in 1771 še naštetih rokodelci tega naselja po poklicih, medtem ko so poznejše rubrike davčnih popisov, posebno za 19.st., izpolnili površno - kakor tudi za druga naselja - zato lahko le tu in tam ugotovimo, v kateri obrtniški panogi je deloval rokodellec v določenem letu in s kakšnim dohodkom /tabela VIII/.

150 V času urbarja iz leta 1767 je na 7 celih 12/32 kmetije živelo 33 tlačanov, 13 želarjev s hišo in 1 želar brez hiše. Povprečna velikost kmetije je bila 0,43, a malovredna, tretjerazredna ilovnata zemlja je le slabo rodila in velikim družinam ni zagotavljala vsakdanjega kruha.⁴⁹

V tej vasi so torej živeli razmeroma revni slovenski podložniki. V njej so leta 1750 oziroma 1770 delali ti lončarji s prikazanim dohodkom in z večjim ali manjšim gospodarstvom.

1750

István Lovrencsics	8 ft
György Csernel	5 ft
Mihály Szerpács	8 ft
Berdén György	8 ft
János ? Hokonyák	8 ft
Mihály Németh	8 ft

1770

Mihály Lovrencsics	5 ft
Miklós Csertena	0,25 ft
Ferenc Csertena	0,50 ft
Traitgyek Mihály	2 ft
István Ivanics	2 ft
Mihály Németh	3 ft
Fülöp Németh	1 ft

Leta 1770 je torej popisovalec navedel presenetljivo nizek dobiček rokodelcev, o popisu iz leta 1750 pa smo že poprej ugotovili, da je bil glede

GML 88.5.44. Čeber iz Kamovcev iz približno 1880. leta. Notranjost in en del zunanosti je rumenorjavo pegasto glaziran. Pokrov se je razbil pred približno 30 leti. Izdelan v Dobrovniku. Višina: 38,5 cm, premer: 17,5 cm.

⁴⁹ I. Felhő, 1970, str. 382-383,

dohodka površno izpolnjen. ⁵⁰ /Pripomniti je treba, da je leta 1770 v vasi delal tudi en sodar z 1 ft dohodka, en čevljar s 3 ft in trije tkalci s skupno 1 ft in 35 krajcarji prav tako skromnega dohodka./ Zanimivo je tudi, da pri Miklósu Cserteni leta 1771 niso več označili, da se ukvarja tudi z rokodelstvom, upoštevana je bila samo kmetijska dejavnost. Enako kakor za Žitkovce in Kobilje tudi tukaj navajam tisti del davčnega popisa iz leta 1771, ki se nanaša na lončarje.

1. kolona: Ime lončarja
2. kolona: Število družinskih članov
3. kolona: Davčnih zavezancev
4. kolona: Vprežne živine
5. kolona: Molznih krav
6. kolona: Pšenice, v mericah
7. kolona: Rži, v mericah
8. kolona: Drtugega zrnja, v mericah
9. kolona: Sena, v vozovih
10. kolona: Vina, v balonih
11. kolona: Dohodek iz obrti
12. kolona: Davek skupaj ft/kr.

151

Ferenc Csernela	6	2	3	1	2	3	4	2	1	3	44/8
Mihály Tratnjek	6	3	2	1	3	4	9	2	1	3	5,-
István Ivanics	7	2	2	1	-	1	5	1	2	3	4,-
Mihály Németh	6	4	2	1	2	2	6	1	1	3	5,-
Fülöp Németh	6	2	2	1	3	4	9	2	2	3	44/8
Márton Ivanics	6	4	2	1	4	4	10	2	2	3	6,-
Skupaj:	37	17	13	6	14	18	43	12	99	18	29,-

Ti obrtniki so se med tedaj popisanimi 132 podložniki-davkoplačevalci v 52 gospodinjstvih šteli med premožnejše. ⁵¹

Izmed že prej omenjenih davčnih popisov je treba spregovoriti o popisu v letih 1800-1802. Od 54 obdavčenih družinskih poglavarjev - od katerih je že 15 bilo želarjev - sta po dva v vseh treh letih tudi lončarila in sta po gmotnem položaju spadala v III. razred. Med njimi je Ferenc Ivanics delal s sinom. V svojem gospodarstvu sta imela 2 vprežna vola in 1 kravo, obdelovala pa sta le 2 oralna drugorazredne orne zemlje, drugorazreden travnik za 1 kosca in drugorazreden vinograd za 6 kopačev. Imel je razmeroma nizek skupni letni davek, ki je znašal 4,25 ft. Mihály Oslai je živel z bratom. Imela sta dva vola, dva konja in tri krave molznice, obdelovala pa sta 13 oralov drugo- do četrto razredne

⁵⁰ AŽZ IV. 9/a Conscr. Univ. 46/55, 1770.

⁵¹ AŽZ IV. 9/a Conscr. Univ. 46/42, 1771.

orne zemlje, drugorazreden travnik za 6 koscev in drugorazreden vinograd za 7 kopačev. Njun skupni davek je znašal 16,47 ft in sta spadala med najpremožnejše gospodarje v vasi.

V naslednjih desetletjih je bilo v Filovcih čedalje več želarjev in o rokodelcih ne vemo ničesar več. Zakupniki so povečini obdelovali zemljo, ki je bila uvrščena v III. do IV. razred. Do leta 1846 je osiromašenje postalo tako hudo, da so podložniki imeli še komaj kakšnega konja in so zemljo obdelovali z vprežnimi voli. Vsaka hiša je imela kvečjemu po 1 kravo. Od 53 obdavčenih gospodinjstev je bilo le še 22 kajzarjev, 21 pa je bilo želarjev. Skupno so obdelovali 70 oralov drugorazredne, 83 oralov tretjerazredne in 17 oralov četrtorazredne orne zemlje, 69 oralov drugo- do tretjerazrednega travnika in vinograd za 2-10 kopačev po družini /samo 4 gospodarji so imeli več/.⁵²

152

MM E 137. Neglaziran čebër s 4 ročno stiskanimi obroči, z letnico 1891 in z monogramom. Beltinci. Višina 44,5 cm, premer podstavka: 18 cm.

MM. E 780. Čebër brez glazure, z ročno stiskanimi in reliefnimi motivi iz 1892. Prodajalka Katarina Puhan, Kobilje 69. Višina: 43 cm, premer podstavka: 23 cm.

Fotografija druge strani prejšnjega čebra.

⁵² Davčni popisi za Filovce. AŽZ IV. 9/b

Nič ne kaže, da bi tudi v Filovcih imeli lončarski ceh. Po vsej verjetnosti je večina kmetov z lončarstvom kot domačo obrtjo skušala priti do dodatnega zaslužka. O tem govori tudi ustno izročilo, po katerem so dedje in pradedje zdaj že ostarelih Filovčanov vozili lončenino od vasi do vasi in pekli kruh iz žita in koruze, ki so ju dobili v zameno.⁵³

Številni zgodovinski podatki o lončarstvu se sklicujejo na državni popis iz leta 1828, ki vsebuje tudi podatke o rokodelstvu. Tudi sama sem pogosto delala z gradivom županije Zala. Tokrat pa ga nisem upoštevala, ker sem se prepričala, da je ta popis z vidika rokodelstva izredno pomanjkljiv in nikakor ni zanesljiv.⁵⁴

Če iz različnih davčnih popisov fevdalne dobe povzamemo rezultate, ki se nanašajo na lončarstvo lendavskega območja, lahko ugotovimo, da so bili rokodelci te pokrajine, kakor tudi lončarji, v veliki večini kajžarji in torej pod oblastjo veleposestnika. Po ljudskem spominu so glino - ki so jo vozili domov iz

GML.86.1.29. Neglaziran lonec za kuhanje iz približno 1880. leta, Motvarjevci. Izdelan verjetno na Kobilju. Višina: 29 cm, premer podstavka: 13,2 cm.

GML. 86.1.28. Neglaziran lonec za kuhanje iz približno 1880. leta, Motvarjevci. Izdelan verjetno na Kobilju. Višina: 26 cm, premer podstavka: 12,5 cm.

GML. 88.1.21.. Znotraj glaziran lonec za kuhanje iz približno 1890. leta. Kamovci. Višina: 38 cm, premer podstavka: 15 cm.

⁵³ 33. člen cehovske odredbe iz leta 1813 je dovoljeval, da so po vaseh, kjer ni bilo cehov, delovali sušmarji, a pomočnikov niso smeli imeti. MTGY A / 1797-90.

⁵⁴ E. Kerecsényi, 1978. Oblačilna obrt...str. 219- 220.

veleposestniških gozdov ali drugih najdišč - tudi oni plačevali z denarjem ali morda z izdelki. Ti lončarji so obenem obdelovali tudi svojo zakupno zemljo in se je dejavnost posameznih družinskih članov ločila kvečjemu v velikodružinskih organizacijah, ko se je za lončarstvo ali kakšno drugo obrt specializiral kateri izmed gospodarjevih sinov ali morda bratov. Večina se je z izdelovanjem lončene posode ukvarjala šele tedaj, ko so postorili delo na polju, kakor so to počeli tudi potomci Kobiljančanov in Filovčanov v 20. stoletju.

Žal nam dosti virov manjka in tudi tistih, ki jih imamo, niso zapisali vedno enako skrbno; zato je nisem imela možnosti, da bi ob pripravi tabel za posamezne vasi obdelala gradivo istih let.

154

Ob iskanju podatkov o določenih temah, sem svoje pomanjkljivo znanje želela izpopolniti s podatki iz nepopolno ohranjene matične knjige dobrovniške rimskokatoliške cerkve za leta 1828-1882.⁵⁵ Moja prizadevanja so imela, žal, minimalen uspeh. Kljub temu pa sem ugotovila, da so se prebivalci pokrajine Hetés pogosto poročali med seboj, a poklic poročencev je bil le redko zapisan. Skoraj prepričani pa smo lahko, da so se številni lončarski sinovi zaradi poroke naselili v posameznih sosednjih vaseh.

Pred letom 1849 je bil v večini primerov zapisan ob ženinem imenu le njegov pravni položaj: podložnik, želar, nemešnjak ali svobodnjak, pri prebivalcih trga Dobrovnik pa meščan. Včasih sem se srečala tudi s poklici kot so: ovčar, pastir, tu in tam čevljar, kolar, mizar, kožar, smolar. Poklic lončar je naveden le v enem primeru: 30. januarja 1837 je enaindvajsetletno dekle Örzse Bognár vzel za ženo štiriindvajsetletni lončar Ignác Csiszár, rojen v kraju Letenye. Ob zapisu so imeli dobrovniško domovinsko pristojnost, vendar v popisih trga nisem niti enkrat zadela na ime Csiszár.

Tudi v rojstni in mrliški matični knjigi sem našla le malo označb, ki bi pričale o lončarstvu. O njih sem deloma že govorila oz. jih bom omenjala kasneje, pri cehovstvu.

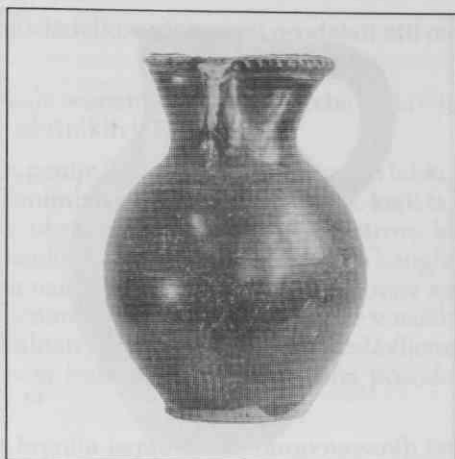
Kljub skromnim rezultatom mi ni žal časa, ki sem ga porabila za preučevanje matičnih knjig, saj sem iz njih izvedela, česar se celo starejši prebivalci Kobilja

GML. 86.1.26. Znotraj glaziran lonec za kuhanje na gostijah iz približno 1890. leta, Motvarjevci. Izdelan verjetno na Kobilju. Višina: 35 cm, premer podstavka: 18 cm.

⁵⁵ AŽZ, Rimskokatoliške matične knjige dobrovniške župnije 1828-1882, str. 714.

GML 86.1.30. Zeleno glaziran vinski vrč z napisom iz leta 1892, Szécsiszentlászló. Izdelan verjetno na Kobilju. Višina: 36 cm, premer podstavka: 14 cm.

155

le medlo spominjajo: da je v kraju deloval samostojen lončarski ceh in da je tudi v Žitkovcih obstajal lončarski ceh.

Podatki iz matičnih knjig nas po eni strani popeljejo v prikaz cehovstva v lendavski pokrajini, po drugi strani pa v blizu pol stoletja dolgo obdobje po meščanski revoluciji, v dobo meščanstva, ki je ustvarilo novo življenje tudi na lendavskem veleposestvu Esterházyjev.

Nekaj podatkov, ki sem jih našla v matični knjigi, me je spodbudilo k iskanju novih in novih virov in predmetnih spominov o lončarstvu tega kraja. Moja prizadevanja pa so bila precej neuspešna.

Dejstvo je, da so se lončarji lendavskega območja precej pozno združili v cehe,⁵⁶ čeprav so v drugih predelih županije Zala in posebno v industrijsko razvitejši županiji Vas (Železna županija) že v 17. stoletju delovali številni cehi. Lončarski ceh v Kanizsi je npr. dobil privilegije leta 1670, v Zalaegerszegu 1690, medtem ko je bil ceh v Jáku ustanovljen 1613, v Léki 1649, v Körmendu pa 1670. V prvi polovici 18. st. v županiji Zala vemo le za nastanek lončarskega ceha v Keszthelyu leta 1720.⁵⁷

Zaradi cehovskih reform Marije Terezije pa so tudi zalski cehi dobili nov zagon. Kraljica je namreč marca 1761 poslala županijam odredbo o reviziji privilegijev in zahtevala, naj jih s tem namenom zberejo in pregledajo. Županija Vas je v enem letu pripravila svoje poročilo pod naslovom Synopsis, v katerem omenja 8 lončarskih cehov; eden izmed njih je deloval na vasi.⁵⁸

Žal se poročilo županije Zala ni ohranilo, čeprav so ga po vsej verjetnosti poslali pravočasno; to je spodbudilo ustanavljanje cehov tudi v naši županiji. Tudi domače tržne razmere v drugi polovici 18.st. so spodbujale povečano

⁵⁶ Drugi cehi so nastajali tudi prej. V Dolnji Lendavi je leta 1628 nastal čevljarški, 1702, pa nožarski ceh. Cehovski kataster 1975, II. zvezek, str. 180.

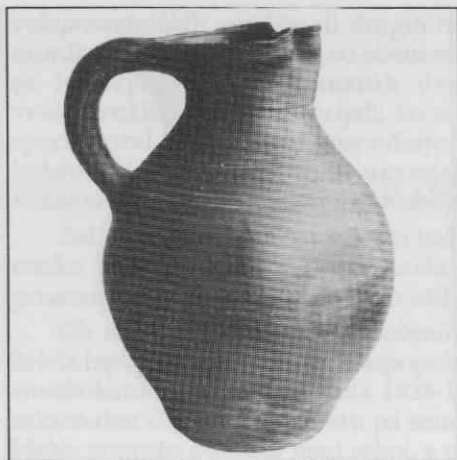
O obstoju kovaškega ceha v Dobrovniku vemo že iz leta 1480 in nato iz 1750. L. Szádeczky, 1913, II. zv., str. 255.

Cehovski kataster 1975, II. zvezek, str.116. in 177.

⁵⁷ G. Eperjessy, 1967, str. 27.

L. Nádasdy, 1982, str. 94 in 101.

⁵⁸ L. Nádasdy, 1982, str. 95.

GML 88.1.17. Črna keramika, vrč, iz približno 1920. leta. Kamovci. Ta oblika - če sklepamo po črepinjah - je nespremenjena najmanj 100 let. Ta vrč je v dvajsetih letih tega stoletja izdelal "vrčar" József Berdin s Kobilja. Višina: 32 cm, premer podstavka: 13,3 cm.

število trških in vaških rokodelcev, da bi se zaradi varstva svojih koristi združili v cehe. Zaradi odredbe so mnogi prosili za obnovev svojih privilegijev, drugi pa za dovoljenje za združevanje v cehe.

V duhu cehovske odredbe je npr. dobil privilegij skupni lončarsko-kovaško-čevljarski ceh iz Bánokszentgyörgya leta 1777, leta 1779 pa bogojanski mešani lončarsko-sodarsko-tkalsko-čevljarski ceh,⁵⁹ čeprav je v tej razmeroma majhni vasi leta 1770 delalo komaj 7 rokodelcev: 4 tkalci, 1 kovač, 1 sodar in 1 lončar.⁶⁰

Zaradi dolgotrajnih postopkov in stroškov nabave cehovske listine - kar je stalo včasih tudi 600-800 ft - pa so revnejši obrtniki leta in leta zbirali potrebna sredstva za privilegij. Tako je bilo najbrž tudi z dobrovniškimi lončarji, ki so leta 1770 verjetno že delovali združeni v cehu, saj je leta 1771 dobil učitelj Imre Hotváth 2 ft za vodenje njihovih zapisnikov.⁶¹ Njihova listina o cehovskih privilegijih pa je datirana šele s 1777, vendar je ohranjena samo njena kopija v madžarskem jeziku.⁶² Ker poznamo gospodarski položaj dobrovniških želarjev okrog leta 1770, lahko upravičeno domnevamo, da so tudi oni potrebovali več let, da so zbrali potrebna sredstva za privilegij. Cehovska listina je značilen dokument privilegija, izdanega po odredbi iz leta 1761 s skoraj enakim besedilom, katere namen je bil odpraviti zlorabe in prekoračitve pravic pod nadzorstvom osrednje oblasti.

Iz tega sledi, da so rokodelci, ki si zavoljo svojega težavnega gmotnega položaja niso mogli priskrbeti privilegija, so opravljali svoje delo kot domačo obrt, na cehovskih mestih pa kot šušmarji, kar je pomenilo zanje neugoden položaj. Po cehovskem pravilniku iz let 1805 in 1813 so na cehovskih mestih lahko delovali samo tisti zunajcehovski rokodelci, ki so mogli dokazati, da so že

⁵⁹ DA, Acta Mechanica et Liber Cehalium Com Sza ladiensis - Lad. C.N.27. Madžarsko cehovsko rokodelstvo, 1975, II.zvezek str. 183.

⁶⁰ AŽZ. IV. 9/a Conscr. Univ. 46/55, 1770. Očitno je to čudna ironija počasnosti, saj ko so v Bogojini končno dobili listino s privilegiji, med obrtniki ni bilo nobenega lončarja več. V davčnem popisu leta 1779 je od 44 davčnih obvezancev le 5 tkalcev, 3 kovači in 1 mlinar.

⁶¹ DA, Vladni arhiv Acta fund. Lad. E. Fasc.12.I., 1771, str. 230 ali 231.

⁶² DA C. 25. Acta Mechanica Com. Szala. Lad C. No 27. Dobrovniki

prej opravljali obrtno dejavnost, toda svojih izdelkov niso smeli prodajati niti na tržnicah niti na sejmi.

V arhivu županije Zala sem zaman iskala seznam, ki ga je bilo treba sestaviti po odredbi regentskega sveta leta 1813 o obrtnikih v županiji.⁶³

Ohranila pa se je cenovna limitacija županije Zala iz leta 1813, v kateri lahko najdemo tudi cene lončarskih izdelkov. Zanimivo je poročati tudi o tem, kajti ta, v nasprotju s cenikom iz leta 1760, ne obravnava več ločeno mojstrov, ki izdelujejo črno keramiko oz. glazirano posodo. Kot nov izdelki nastopajo kangla za zalivanje, lonec za izdelovanje sveč (za namakanje stenja v vosek), ponev za pečenje jajc; podrobneje se ukvarja z različnimi tipi peči, ki so pogostne v naših etnografskih zbirkah: zeleno glazirane, kalnate, iz kupastih pečnic sestavljene lončene peči s čipkastim robom. Pove nam tudi, da je bila glazirana posoda dvakrat toliko vredna kakor neglazirana.⁶⁴

157

Žal, Lendavska galerija in muzej ne hranita keramike iz obravnavanih let tega obdobja, medtem ko sem v zbirki murskosoboškega muzeja našla čeber z datumom 1742, ki je znotraj zeleno glaziran, izvira pa iz Ljutomera.⁶⁵ Podobne čebre so izdelovali tudi na območju Lendave. V lendavski zbirki lahko najdemo tudi variante "parova" (kropnjače) za platno⁶⁶ z datumom 1809, ki so ga kupili v Gornjih Petrovcih, in celo zeleno glaziran vinski vrč s "kljunom", ki je na pol pokrit in ima odtisnjeno letnico 1812, izdelan pa je bil očitno po naročilu.⁶⁷ Lahko bi bil delo kakšnega odličnega dobrovniškega mojstra, saj je v lendavski pokrajini v prvi polovici 19. st. še cvetela cehovska lončarska obrt. 11. januarja 1830 se "Cehovski lončarji iz Dobrovnika, pokrajine Hetés in Radmožancev pritožujejo", da na murskosoboškem sejmu zahtevajo od njih 45 kr. sejmarine, medtem ko "lončarji znotraj Mure" plačujejo samo 18 ali 24 krajcarjev po vozu. Prosijo županijo, naj prepove takšno razlikovanje.⁶⁸

Skupščina je kmalu ukrepala, da bi v prihodnje pobirali od lončarjev enako visoko sejmarino.

Na Kobilju je tedaj očitno že delovala posebna cehovska organizacija, ker se je cehovskemu mojstru Mihályu Bördénu in Zsuzsanni Bukovecz leta 1839 rodila hčerka.⁶⁹ Obstoje ceha dokazuje tudi dejstvo, da so Ferenc Bördéna, ki je umrl 16. februarja 1849, zapisali v mrliško matično knjigo kot cehovskega mojstra.⁷⁰

Danes živi le medel spomin na cehovsko življenje v Dobrovniku in na Kobilju. Daljni potomec nekoč ugledne družine Bördén oz. Berdin - čeprav je odličen vir podatkov - od svojih prednikov ni slišal dosti o cehovskem življenju. Margit Ferinczek, rojena leta 1910, se iz svojih dekleških let še spominja, da so

⁶³ Prim. L. Nádasdy, 1982, str. 103, 105, 106. V županiji Vas je leta 1817, delalo 144 obrtnikov v šestih lončarskih cehih, mnogi med njimi v sosesčini lendavske pokrajine.

⁶⁴ AŽZ, Zbirka mešanih tiskovin. Limitacija ročnih izdelkov...in drugih predmetov obrtnikov, 1813.

⁶⁵ Muzej Murska Sobota, inv. št. E 135.

⁶⁶ Muzej Murska Sobota, inv. št. ER 1209.

⁶⁷ Muzej Murska Sobota, inv. št. E 864. Kraj zbiranja: Sebeborci.

⁶⁸ AŽZ, Zapisnik občnega zbora 11. januar 1830, str. 349.

⁶⁹ AŽZ, Rojstna matična knjiga dobrovniške rimsko katoliške župnije 1839, str. 111.

⁷⁰ AŽZ, Matična knjiga umrlih dobrovniške rimsko katoliške župnije 1849, II. 16., str. 261.

GML. 88.1.159. Vrhni okras temno zeleno glazirane lončene peči. Približno 1870. Peč, ki so jo podrli leta 1922, je bila podobna peči, ki jo vidimo na pečatnem odtisu lončarskega ceha iz Szentgyorgyvolgya, izdelanem leta 1857. Višina: 18 cm, premer podstavka: 11,4 cm.

ob smrti nekega lončarja nosili na ramenih krsto njegovi kolegi in mu poslednjo čast izkazali s štirimi okrašenimi cehovskimi svetilkami ("duplierji"). Podobno se pogrebnih obredov nekdanjih lončarjev spominja sedeminsedemdesetletna Dobrovničanka Teréz Domonkos, kajti cehovske svetilke je hranil njen oče, lončar János Kóvács, ki je umrl leta 1924.⁷¹

Tudi žitkovski lončarji so nekaj časa delovali združeni v ceh. Njihov cehovski mojster je bil leta 1841 Miklós Király.⁷² Ime premožnega mojstra je bilo več kot 10 let navzoče tudi v davčnih popisih.

Po davčnih popisih in redkih podatkih, ki kažejo na cehovsko življenje, lahko sklepamo, da so se konec 18. in začetek 19. stoletja tukaj v posameznih

⁷¹ MTGY A/1798-90. Etnografsko zbiranje na Kobilju in v Dobrovniku 1988-1990.

⁷² AŽZ, Matična knjiga umrlih dobrovniške rimokat oliške župnije 1841, str. 141.

naselijh izoblikovale znamenite lončarske dinastije. Najbrž so v tistem času prišli izpod rok umetniško nadarjenih obrtnikov - verjetno na podlagi naročil - zgoraj omenjeni žlahtni, lični in solidno okrašeni predmeti.

Pri raziskovanju virov o cehovski dejavnosti, sem poskušala zasledovati tudi življenje nekdanjih obrtnikov. Knjige o potujočih obrtnikih in druge cehovske listine se niso ohranile.

Od 1840-ih let 19. st. je čutiti postopno upadanje lončarske obrti v lendavski pokrajini. V Radmožancih, Bödeházi in Žitkovcih so se najbrž izčrpala nahajališča kakovostne nepregorne gline, ki so jo pridobivali na preprost način, od daleč pa se je verjetno ni izplačalo voziti. Iz industrijsko razvitejšje Avstrije je namreč tudi te kraje vse bolj preplavljala neuničljiva litoželezna posoda, v kateri so lahko na odprtih ognjiščih varneje kuhali. Pojavili so se tudi cenene pločevinaste kangle, lonci, vedra in skodele, ki so prav tako pomagali zrniti iz kmečkih gospodinjstev lomljivo lončeno posodo, premožnejši kmetje pa so v svoje sklednike že postavljali bele krožnike, sklede in vrče iz trde gline, poslikane s pisanimi rožami.

K razpadu cehov so poleg širjenja industrijskih izdelkov iz dosti razvitejšje Avstrije prispevali tudi zakoni reformskega parlamenta. Po teh zakonih je lahko opravljal obrt brez pomočnika kdorkoli in ga pri tem ni mogel omejevati noben ceh. Tudi odredbe iz obdobja Bachove vladavine so bile naklonjene razvoju svobodne konkurence. V tem duhu je bilo sestavljeno poročilo obrtne zbornice iz leta 1875 o obrtniškem življu okrožja. V županiji Zala je bilo tedaj registriranih 150 lončarjev - kar je bilo največ izmed 9 županij, ki so spadale v obrtniško zbornico - od teh je v 3 naseljih lendavskega območja delalo 41 obrtnikov s skupaj 135,50 ft dohodka, in sicer:

v Lendavi 1 lončar z 1 vajencem in s skupnim dohodkom: 6 ft,

v Dobrovniku 28 lončarjev s 5 pomočniki, 4 vajenci in skupnim dohodkom: 93,50 ft,

na Kobilju 12 lončarjev brez pomoči s 36 ft dohodka.⁷³

Pomembnejši obrtniki so v dragocenejšo posodo - kot svoj znak - že vtisnili svoj monogram. V večini primerov pod ročaj.

Lendavski in murskosoboški muzej hranita več primerkov skrbno, verjetno po naročilu, izdelane lončene posode in vrčev za vino ter "plaviš" iz druge polovice 19. stoletja z letnico in napisom. Med njimi obstaja zelo veliko oblikovne podobnosti, morda zato, ker je nekoč tudi območje Lendave spadalo v območje dejavnosti murskosoboškega muzeja. Naj omenim samo nekaj primerov:

Letnico 1862 nosi znotraj zeleno glaziran čeber, ojačen z obročem, oblikovanim z ročnim stiskanjem, kakršne - resda brez letnice - hrani tudi lendavski muzej.⁷⁴

Na neglaziranem loncu, ki ga krasijo štirje obroči, oblikovani z ročnim stiskanjem, in katerega stene okrog in okrog delijo tanke poševne črte, je letnica 1891 in celo monogram.⁷⁵

⁷³ Sopronska Trgovinska in obrtniška zbornica, 1878, str. 378-397.
E. Kerecsényi, 1976, str. 79-87.

⁷⁴ Muzej Murska Sobota, inv. št. E 138. Brez najdišča.

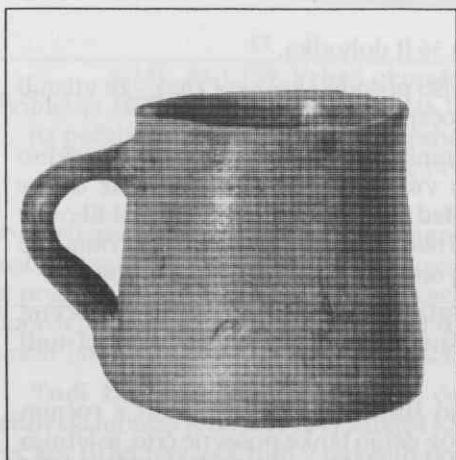
⁷⁵ Muzej Murska Sobota, inv. št. E 137. Beltinci.

Leta 1892. je bil v Kobilju izdelan neglaziran čeber, ojačen z dvema, z ročnim stiskanjem izdelanima obročema, ki ima na eni strani prebodeno srce, na drugi strani pa znak IHS. Kupili so ga od Katarine Puhán.⁷⁶

Končno je bil februarja 1892 izdelan vinski vrč z na pol pokrito odprtino, ki je glaziran zunaj in znotraj, letnico izdelave in ime naročnika pa ima vtisnjeno v glino. Vrč je po družinskem izročilu izdelal kobiljski lončar Domonkos.⁷⁷

Sredi teh fevdalno kapitalističnih odnosov vaškega in tržnega lončarstva so se pojavili prvi predhodniki množične proizvodnje. Lončarji, ki so se ukvarjali tudi s pečarstvom, so lahko tekmovali s cenejšimi izdelki mestnih pečarjev le z uporabo mavčnih šablon.

Po vsem tem je razumljivo, da se je do konca 19. stoletja še naprej manjšalo število lončarjev z obrtnim dovoljenjem, tako, da je od 289 obrtnikov, popisanih leta 1900 v županiji Zala, na lendavskem območju delalo le še 9: 4 v Dolini, 3 v Dolgi vasi, 2 pa na Kobilju.⁷⁸ To seveda ne pomeni, da so tukajšnji kmečki lončarji opustili izdelovanje lončenine. Svojo obrt so opravljali kot domačo obrt vse dotlej, dokler je bila zanje donosna. Po vsej verjetnosti se nanje nanašajo podatki v II. zvezku popisa prebivalstva iz leta 1900, pod rubriko postranska obrt, iz katere navajam le nekaj podatkov za primer: v Dobrovniku se je z obrtjo kot postransko dejavnostjo ukvarjalo 52 moških, v Filovcih 18, na Kobilju 82, v Bogojini pa 28.⁷⁹ Isto vidimo tudi v poročilu o etnografskih podatkih, vendar se s to temo ukvarjam v svojem zapisu o sistematizaciji materialnih spominov lončarstva lendavskega območja. V njem opisujem keramiko lendavskega muzeja.

GML. 88.5.38. Lončena skodela z debelo steno, znotraj v tanki črti zeleno glazirana, iz Kamovec. Verjetno jo je izdelal kobiljski lončar okrog leta 1890. Višina: 8,7 cm, premer podstavka: 10 cm.

⁷⁶ Muzej Murska Sobota, inv. št. E 780.

⁷⁷ Galerija in muzej Lendava, inv. št. 86.1.30. Najdišče Szécsiszentlászló.

⁷⁸ Ljudsko štetje držav Madžarske krone 1900, II. zv., str. 320-325.

⁷⁹ Ljudsko štetje držav Madžarske krone 1900, II. zv., str. 320-325.

LITERATURA

- Bellosics B. 1897. A hetési faház Ethnographia, VII.letnik, str. 88-103.
- Bárdosi J. - B. Dorner M. 1975. Adatok a sárvári /és közzei/ fazekaseh történetéhez Savaria. A Vas megyei Múzeumok Értesítője 5-6, 1971-1972, str. 333-376.
- Czugh D. 1959. Faluzó és vásározó fazekasok Magyarszombatfán és környékén. Néprajzi Közlemények IV. 1-2. str. 136-147.
- Csaba J. 1977-78. Adalékok a művésztl Prekmurje északi részének fazekasságához. Savaria. A Vas megyei Múzeumok Értesítője 11-12. zvezek, str. 297-304.
- Csapody Cs. 1933. Az Esterházyak alsólendvai uradalmának gazdálkodása a XVIII. század első felében.
- Domanovszky Gy. 1973. Magyar népi kerámia. Magyar népütvészet 1. Bp.
- Eperjessy G. 1967. Mezővárosi és falusi céhek az Alföldön és a Dunántúlon. / 1686-1848/ Bp.
- Felho I. 1970. Az úrbéres birtokviszonyok Magyarországon Mária Terézia korában. I. Dunántul, Bp.
- Gönczi F. 1914. Göcsej és kapcsolatosan Hetés vidékének és népének összevontabb ismertetése. Kaposvár.
- Hofer T. 1955. Dél-Dunántúl teleültsformáinak történetéhez. Ethnographia. 163
- Kerecsényi E. 1976. Adatok a Zala megyei fazekasság történetéhez és értékesítési kérdéseihöz. Szekszárdi Tájkutató Konferencia 1975. 79-89.
- Kerecsényi E. 1978. Adatok Nagykanizsa településtörténetéhez a "Polgárok Lajstroma" /1745-1826D alapján. Zalai Gyűjtemény. 8. Zeg. 115-134.
- Kerecsényi E. 1978. A ruházati ipar mesterei Zala vármegyében 1770-1925. Uredn. Kanyar J. Studium Historicum Simighiense I. Kaposvár, 217-232.
- Kós K. 1944. A züricvölgyi gerencserey ég. Dunántuli Szemle, letnik 11, šte. 3-4, str. 118-131 in šte. 5-6, str. 208-218.
- Kresz M. 1960. Fazekas, korsós, tálas. Ethnographia 71. 297-379.
- A magyarországi céhes kézművesipar forrásanyagának kataszttere. II. Bp. 1975.
- A magyar korona országainak 1900. évi népszámlálása. Bp. I. zvezek 1902. II. zvezek 1904.
- Nádasdy L. 1982. A falusi és mezővárosi kézműipar Vas megyében a 16-19. században. Levéltári Évkönyv 2.
- Nádasdy L. 1986. A falusi és mezővárosi céhes kézműipar helyzete Vas megyében a 19. században. Vasi Szemle, Hagyományok - Helytörténet I. 96-121 in 261-283.
- Novak V. 1951. Lončarstvo v Prekmurju. Slovenski Etnograf III-IV. Ljubljana, 111-131
- A soproni Kereskedelmi és Iparkamárának 1876-ik évi statisztikai jelentése II. del, I. zvezek. Sopron 1878. 378-543.
- Szabadfalvi J. 1986. A magyar feketekerámia Bp.
- Szádeczky L. 1913. Iparfejlődés és a céhek története Magyarországon. Okirattárral /1307-1848/. Bp. I-II.
- Szentmihályi I. 1977. A történeti Hetés. Ethnographia Bp. Letn. LXXXVIII, šte. 2-3, 412-436
- Szentmihályi I. 1977. Hetés és Lendvavidék néprajzi sajátóságai. Zeg. Zalai Gyűjtemény 7.
- Varga S. - Pivar E. 1979. Dobronak, Göntérháza, Kót helytörténete. Lendava.
- Varga S. - Pozsonec M. - Pivar E. 1982. Hosszúfalu, Hódos és Lendvahegy múltja és jelene. Lendava.
- Zbornik Občine Lendava. Lendava - 1981. Lendva Kozswg Közleménye. Lendva 1981.

I. tabela

ŠTEVILO PREBIVALCEV, ROKODELCEV

- MED NJIMI LONČARJEV - LENDAVSKE POKRAJINE V

LETIH 1728, 1750 IN 1770

IME NASELJA	1728			1750				1770			
	podložnikov, želarjev, libertinusov	rokodelcev	od tega lončarjev	podložnikov, želarjev, libertinusov	rokodelcev	od tega lončarjev	dohodek iz dela v ft	davčnih zavezancev, podložnikov, želarjev	rokodelcev	lončarjev	dohodek iz dela v ft
Banuta	-	-	-	5	-	-	-	19	-	-	-
Bödeháza	11	-	-	20	8	7	18,-	76	16	15	71,-
Čentiba	22	-	-	37	-	-	-	121	-	-	-
Dobrovník	83	12	6	142	47	44	450,-	425	73	65	264,5
Feritfalu	13	-	-	24	2	-	-	80	1	-	-
Filovci	31	1	-	48	7	6	45,-	150	12	7	- 13,7
Gáborjánháza	16	4	1	28	3	3	16,-	110	9	9	42,-
Genterovci	16	1	-	26	6	5	32,-	71	1	1	2,-
Gaberje	19	1	-	46	1	-	-	170	-	-	-
Möstje	12	-	-	14	2	1	2,-	45	1	1	3,-
Dolga vas	31	2	-	41	4	-	-	135	6	-	-
Josecz	7	-	-	15	6	6	52,-	41	4	4	24,-
Kamovci	6	4	2	10	2	2	20,-	27	3	3	31,-
Kapca	31	6	-	50	6	-	-	207	3	-	-
Kobilje	-	-	-	20	1	-	-	95	5	4	7,-
Kot	10	-	-	10	-	-	-	40	-	-	-
Lakos	43	-	-	77	3	-	-	321	-	-	-
Lendava	36	-	-	64	11	-	-	199	19	1	3,-
okolica	47	3	-	58	20	-	-	309	29	-	-
Lendava	34	1	-	70	2	-	-	330	-	-	-
mesto	18	-	-	34	1	-	-	118	-	-	-
Petišovci	31	4	4	52	12	10	100,-	140	11	9	26,-
Pince	14	1	-	24	2	-	-	62	6	6	44,-
Radmožanci	21	-	-	39	1	-	-	146	-	-	-
Szijártóháza	13	-	-	36	4	2	16,-	68	10	8	60,-
Dolina											
Žitkovci											
Skupaj	565	40	13	990	151	86	751,-	3505	209	133	591,2

II. tabela

DOBROVNIŠKI LONČARJI MED LETOMA 1728 IN 1845
PO DRUŽINSKIH IMENIH

DRUŽINSKO IME	1728	1750	1770	1792	1824	1845
Csuka	1	-	1	-	1	1
Darvas	1	2	3	4	3	3
Gerencsér	1	3	4	1	2	2
Karos	1	1	-	1	-	-
Kovács	2	1	1	-	2	2
Bogdán	-	2	4	2	2	-
Both	-	1	-	-	-	1
Burmen, Bürmen	-	1	1	1	-	-
Bukovecz	-	1	1	1	-	-
Czár	-	1	3	-	1	1
Deák	-	1	1	-	-	-
Eör	-	1	1	1	-	-
Fehér	-	1	1	-	-	-
Fliszár	-	1	1	1	1	-
Göntér	-	3	3	1	-	2
Hajba	-	1	1	1	1	-
Hermán	-	1	1	-	1	1
Horváth	-	1	1	3	2	1
Krancsics, Krajcsics	-	2	2	1	2	-
Kun	-	1	1	-	-	-
Magyar	-	1	3	1	-	-
Nagy	-	1	3	3	3	3
Németh	-	1	-	2	2	1
Petőcz	-	1	-	-	-	-
Ritócz	-	1	-	2	1	-
Santák	-	5	5	4	2	2
Szakál	-	4	3	1	1	1
Prenos	6	40	45	31	27	21

II. tabela

NADALJEVANJE

III

DRUŽINSKO IME	1728	1750	1770	1792	1824	1845
	6	40	45	31	27	21
Szomi	-	1	-	-	-	-
Toplak	-	1	1	-	-	-
Torma	-	1	1	-	-	-
Végghi	-	1	-	-	1	-
Dancs	-	-	1	-	1	1
Hencz	-	-	1	1	1	-
Kori, Koren	-	-	1	1	-	-
Meri	-	-	2	-	-	-
Máthé	-	-	1	-	-	-
Panker	-	-	1	-	-	-
Posgai	-	-	1	-	-	-
Sabján	-	-	4	-	-	-
Simonics	-	-	1	-	-	-
Soós	-	-	2	1	-	-
Szekeres	-	-	3	1	-	-
Czuk	-	-	-	1	-	-
Göncz	-	-	-	1	-	2
Györe	-	-	-	1	1	-
Hancsek, Hancsik ?	-	-	-	1	1	-
József	-	-	-	1	-	1
Vargha	-	-	-	1	2	1
Antal	-	-	-	-	-	1
Miholics	-	-	-	-	-	1
Ripics	-	-	-	-	-	1
Skupaj	6	44	65	41	34	29

III. tabela

RADMOŽANSKI LONČARJI MED LETOMA 1728 IN 1840
PO DRUŽINSKIH IMENIH

DRUŽINSKO IME	1728	1750	1773	1799	1804	1834	1840
Antal	1	-	1	-	1	-	-
Magyar	1	2	1	1	1	-	-
Szekeres	1	-	-	-	-	-	-
Traiber	1	-	-	-	-	-	-
Bánfi	-	1	-	-	1	-	-
Füle, Filep	-	1	1	-	1	1	1
Dobra, Dobri	-	1	-	-	-	-	-
Nagy	-	2	1	-	-	-	-
Szemet	-	2	-	-	-	-	-
Varga	-	1	1	-	1	1	-
Bogdán	-	-	1	1	-	-	-
Szomi	-	-	2	-	1	1	-
Biró	-	-	-	1	2	1	1
Horváth	-	-	-	1	1	-	-
Cziráki	-	-	-	-	1	-	1
Szabó	-	-	-	-	1	-	-
Tóth	-	-	-	-	1	-	-
Agg	-	-	-	-	-	1	-
Rudas	-	-	-	-	-	1	1
Simon	-	-	-	-	-	1	-
Skupaj	4	10	8	4	12	7	4

IV. tabela

ŽITKOVŠKI LONČARJI MED LETOMA 1771 IN 1845
PO DRUŽINSKIH IMENIH

IME	1771	1775	1777	1778	1784	1800	1811	1827	1838	1845
Bagó	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Bán	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Király	1	-	-	-	1	1	1	-	1	1
László	1	1	1	1	1	-	1	1	1	-
Mikola	2	2	2	2	2	2	-	-	-	-
Nagy	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szomi	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-
Végghi	2	2	2	2	2	2	1	1	-	-
Bálint	-	1	1	1	-	1	1	1	-	-
Jóseff Józef	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-
/Kis/ Végghi	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-
Boda	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Horváth	-	-	-	-	1	1	1	1	1	-
Soós	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
Csuka	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Skupaj	10	11	11	11	11	11	9	5	4	2

V. tabela

LONČARJI BÖDEHAZE MED LETOMA 1773 IN 1838
PO DRUŽINSKIH IMENIH

IME	1773	1784	1792	1811	1817	1821	1824	1828	1830	1838
Botth	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Büky, Büki	2	2	2	1	1	1	1	1	1	-
Csuka	3	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Devecz	2	1	1	1	1	1	-	-	-	-
Fejér, Fehér	1	-	1	2	2	2	1	1	1	1
Göncz	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-
Kiss										
Horváthl	1	1	1	1	1	-	1	-	-	-
Kossa, Kósa	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Tóth	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nagy	-	2	1	1	-	-	-	1	1	-
Szomi	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1
Skupaj	14	10	10	8	5	4	3	4	4	2

VI. tabela

KOBILJSKI LONČARJI MED LETOMA 1770 IN 1846
PO DRUŽINSKIH IMENIH

DRUŽINSKO IME	1770	1771	1804	1811	1846
Bukovecz	1	1	1	2	2
Pohán, Puhán	1	1	1	3	2
Sabján	1	1	1	2	1
Vugrinecz	1	1	-	3	3
Berdén, Bördén	-	1	1	2	2
Ferinczek, Ferenczek	-	1	1	1	1
Benkovich	-	-	1	-	-
Farkas	-	-	1	-	-
Gasparics	-	-	1	-	2
Horváth	-	-	1	2	1
Laczi, Latzi	-	-	1	1	1
Lorbek	-	-	1	1	-
Németh	-	-	2	2	1
Oslai	-	-	1	-	-
Szme /k/	-	-	1	1	-
Tornár, Turner	-	-	1	1	1
Trájber	-	-	3	3	1
Szlopek	-	-	-	1	-
Györek	-	-	-	-	1
Petzeli	-	-	-	-	1
Sörsén	-	-	-	-	2
Skupaj	4	6	19	25	22

VII. tabela

IZVLEČEK IZ DAVČNEGA POPISA KOBILJA 1846

Poimenovanje obrtnih dejavnosti	IME	Podložnikov s sinom	Bratov	V prežnih volov	V prežnih konj	Molznih krav	3-4 - razredna orna ž., v oralih	2-3 razreden travnik, koscev	3 - razreden vinograd, kopačev	Skupni davek ft./kr.
Gerentsér	Ignázt Gasparits	P	1	-	-	1	9	2	6 3/4	11,36
Gerentsér	István Petzeli	P	-	2	-	1	9	2	6	11,15
Gerentsér	Péter Német	P	1	2	2	1	11	3	6	14,37
Gerentsér	Józef Gasparits	P	-	2	-	1	4	13/4	4,5	8,5
Gerentsér	Ferenc Sabján	P	1	2	-	1	4	1,5	2	4,38
Gerentsér	János Bukovetz	P	1	2	-	1	14	3	8	15,59
Fazokas	István Puhán	P	1	2	-	1	3	2	5,5	9,50
Fazokas	Péter Trajber	P	1	-	-	1	7	2,5	1,5	11,46
Fazokas	János Puhán öz.v.	P	1	-	2	2	10	2	11	14,48
Fazokas	János Turner	P+s	-	-	4	2	10	4,5	11	18,47
Fazokas	Ferencz Bördén	P	1	-	4	2	17	4	5	20,43
Fazokas	János Ferintzek	vojak	1	-	2	1	19	4	6	14,48
Fazokas	János Latzi	P	1	-	2	1	19	3	7	18,48
Fazokas	György Horvát	P	-	-	2/*	-	4	1	2	745
Fazokas	János Vugrinetz	P	-	2	-	1	4	1	2,5	8,09
Fazokas	Ferenc Bukovetz	P	1	-	-	1	18	5	6	16,39
Fazokas	Ferenc Sörsén	P	-	-	/2/	1	8	3	3	10,27
Gerentsér	vдова Jánosa	s	-	2	-	1	10	2	5,5	11,18
Fazokas	ml. János Vugrinetz	P	1	-	2	2	18	3	4	17,27
Gerentsér	Mátyás Bördén	P	1	-	2	2	20	6	10	20,59
Gerentsér	Józef Sörsén	P	-	-	-	1	4	3	5	7,19
		P	-	2	-	1	6,5	2	3	9,48
Skupaj				18	20 + /6/	25	228,5	61,1 /4	121,1 /4	280,56

*Živali, vzete v najem.

VIII. tabela

FILOVŠKI LONČARJI MED LETOMA 1750 IN 1802
PO DRUŽINSKIH IMENIH

DRUŽINSKO IME	1750	1770	1771	1800	1801	1802
Berdén, Bördén	1	-	-	-	-	-
Csernel	1	-	-	-	-	-
Hokonyák /?/	1	-	-	-	-	-
Lovrencsics, Lavrencsics	1	1	-	-	-	-
Németh	1	2	2	-	-	-
Szerpács	1	-	-	-	-	-
Csertena, Cserela	-	2	1	-	-	-
Ivanics	-	1	2	1	1	1
Traitgyek, Tratnyek	-	1	1	-	-	-
Oslai	-	-	-	1	1	1
Skupaj	6	7	6	2	2	2
Pripomba: Davčni popisi v letih 1803-1846 ne označujejo poklica.						

BESEDA O AVTORICI

ABOUT THE AUTHOR:

162 Edit Kerecsényi, dr., "etnografsko arheološka muzeologinja", je bila dolga leta (od 1950 do 1983) ravnateljica muzeja Thury Gyorgy v Nagykanizsi. Njene najbolj priljubljene teme so: gospodarstvo, noša, tkalstvo in lončarstvo.

Bera njenih del ni majhna. Med pomembnejšimi kaže omeniti vsaj leta 1982 izdano obsežno *Povijest i materijalno kulturo pomurskih Hrvata*. Zadnjih pet let se ukvarja s kompleksnim zgodovinsko-etnografskim raziskovanjem skoraj osemstisoččlanske madžarske etnične skupnosti iz pokrajine Hetes.

Dr. Edit Kerecsényi, an "ethnographic archeological museologist", was for many years (from 1950 to 1983) curator of the Thury Gyorgy museum in Nagykanizsa. Her favorite topics are economy, costume, weaving and pottery.

She has written prolifically; one of her most important works is the extensive *History and Material Culture of the Pomurje Croats*, published in 1982.

For the last five years she has been engaged in a complex historical ethnographical research study of the nearly 8000 member Hungarian ethnic community from the region of Hetes.

SUMMARY

FROM THE HISTORY OF POTTERY IN THE LENDAVA REGION (18TH AND 19TH CENTURIES)

The author analyses data relating to folk pottery of the Hungarian ethnic community in the region of Hetes in the municipality of Lendava and in the neighbouring Slovene villages of Kobilje and Filovci as far back as the year 1700. A census of first names and occupations is dated 1728, while the name Gerencser is mentioned already in the 17th century; a census from the year 1703, which also mentions artisans, indicates that pottery indeed had a long tradition.

Between 1728 and 1770 the number of potters greatly increased: according to the census in 1728 there were 13, in 1750 86 (income from such work amounted to 751 Ft), while in 1770 there were 133 potters with an income of 591 Ft (Table 1).

As indicated by the map showing part of the estate of the Lendava Esterhazys, pottery villages during this period were situated primarily between Lendava and Dobrovnik, or rather in the narrow sense in the territory of the region of Hetes.

The author in this study in each case also studied the legal status of individual masters (were they bonded serfs, cottagers, or simply residents). It was found that sometimes landed gentlemen worked as potters, while others were cottagers. The Dobrovnik masters were to a large extent market town dwellers, but they were also farmers.

From the 1750s on market production increased. At that time individual craftsmen had a surprisingly high number of draft animals, obviously needed since they traveled in their own wagons to fairs or travelled from village to village peddling their wares. From the 1770s on, due to the wide extent of this activity, the author concentrates on the two most important pottery villages in the region (Table 2-8).

The type of pottery produced during this period can be deduced from the price limitations of the parish of Zala from 1760. The significance at that time of black ceramics indicates that it was regarded as a special sort.

In some tax censuses between 1773 and 1845 pottery is very frequently mentioned.

Potters of the Lendava region began organizing into guilds rather late, not until the 1770s. A document on the guild privileges of Dobrovnik potters is dated 1777, although it was already in operation in 1771. From the Dobrovnik parish register we see that the guild functioned in Kobilje in 1830 and in Žitkovce in 1841. Elsewhere the Dobrovnik, Hetes and Radmožan guilds are written of in 1830. A number of customs originating from guild life still live on in the memories of older residents of Dobrovnik, Filovci, and Kobilje.

The craft of pottery in Hungarian villages of Lendava began to decline from 1840 onwards. It was preserved somewhat longer only in Dobrovnik, where a number of artisans were still working even in this century. The pottery of Filovce and Kobilje, however, flourished at this time, and reached into the first half of the 20th century.

The decline of pottery was partially a result of the modernization of popular housing construction - the abolishment of hearth-based kitchens - changes in the structure of products and the rapid expansion of industrial production. It was also accelerated by free competition which followed the demise of guilds. Peasant artisans did not have capital and hence could not modernize their modest workshops, while some of them also were not capable of producing decorative glazed pots and vessels more appropriate to the times.

We have a pot from the mentioned villages of the Lendava region with an inscribed date only from the end of the 19th century. The museum in Murska sobota has a number of dated pots which may have been produced in the Lendava region, since we can find pots identical in design from there even today, but the place of origin of these pots is more or less undetermined.